

ԱՅՈՒ ԵՒ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԵՍԵՍ

ԵՍՐԱԿ

891.99
C-16

50 2

-5 NOV 2011

Handwritten initials

891.99
C-16 / -3

891.5
832.3
op 2

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY

ՍԷՐԻ ԵԻ

ARMENIAN PRELACY

ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՀԱՒԱՏՔԻՍ ՀՈԳԵՎԱՐԲԸ
ՄԻՐԱՂՕԹՔՆԵՐ, ՔԵՉԻ, ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԲՈՑԵՐ
ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ՀԱԳՆԵՐԳՈՒՆ

SAHAKIAN LIBRARY

No. _____

Vol. _____

1915

ՏՊԱՐԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԳՕՍԹԸՆ, ՄԷՍ. Մ. Ն. ԱՄԵՐԻԿԱ

10.07.2013

SHAHAN NATALIE

SONGS OF
LOVE AND HATE

The Agony of My Faith, Love—Prayers,
To Thee, Flames of Hate,
Persecuted Rhapsodist.

1915.

HAIRENIK PRESS
BOSTON, MASS., U. S. A.

1869-2011

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ընթերցող,

Արժիւի թռիչքով այս համադրապատճառ
նայածքը Շահան Նաթալիի կեանքին
վրայ, անոր Հոգիի աշխարհին պատմու-
թեան մէջ յանդգնութիւն մըն է :

Գրուած կեանքի ու մահուան համար,
գալիք լուսաւոր օրերու համար, ուր
վաղուան հայերը պիտի գիտնան նը-
գուրել առաքինութիւնները՝ կեղծիքէն,
ու պիտի գտնեն այնքան գեղեցկօրէն
սկսուած կեանքի մը հերոսական շարու-
նակութիւնը :

In hoc!..

ՅԱՌԱՋԱԳՐՈՂԸ

ԻՐ ՀՈԳԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄԸ

“La chair est triste, hélas...”

MALLARME

Միրել, տառապիլ, լալ, աղաղակել, յուսալ, ըլլա՛լ... չհաշուել անկումները, վերքերը, ունայն ու դաշունահար յոյսերը, մտածումի անողոք դէպքերը, բայց մի՛շտ վերականգնիլ, հաւաքել սրբտին պատառները, է՛ն դժուար քաջութիւնը մշակել, երբքալ միշտ, երբքա՛լ այս արիւնոտ պսակով դէպի Սէր, դէպի Գեղեցկութիւն, դէպի Պայքար. սեա Շահան Նաքալիի կեանքը որ իր սիրտին պատմութիւնն է միանգամայն:

Կեանքին շատ մը զարնուածներուն պէս այս Բանաստեղծը չ՛ատեց կեանքը, այլ սիրեց զայն մահուա՛ն համբոյրը տենչալու աստիճան: Անցեալէն վիրաւոր, ներկայէն դժգոհ, ու ապագային դէմ կասկածոտ, փորձեց շարունակ հաւաքել իր հաւատքները, որոնք հայեցան միշտ իր ձեռքերուն մէջ:

իր հոգին, իր կրա՛կ ու ձի՛ւն հոգին, բոց ու տրամուրթին, գերագոյն գեղեցկութեան մը անմահ տենչով ու միշտ խուսափող խոտէալ երջանկութեան մը կարօտով լացաւ :

Գարունը ծաղկեցաւ իր մարդկային վիշտերուն վրայ ու իր սիրտէն խլեց էն ցաւագինը հառաչներուն : Տեսաւ բնութեան անկարեկիր գնացքը . ու ան որ ոչ երիտասարդութիւն, ոչ կեանք ու ոչ սէր ունեցաւ, սիրեց երիտասարդութիւնը՝ խենթի մը պէս սիրեց կեանքը՝ աստուածներու անմահ տարփանքով ու Սէրը՝ իր կեանքի՛ն գինով . . . :

Սիրեց ու լացաւ Նաբալի :

Սիրոյ Յիսուս, ան ապրեցաւ ու տառապեցաւ Սիրոյ համար, տառապելով իրեն ու ամենուն համար ու իր երգերուն մէջ նշանակեց Սէրը արիւնտ տառերով ու իր հոգիէն յորդեցուց Յաւին բովանդակ ուժը գոր կինը միայն կարող է յարուցանել :

Իր սիրտին վերքը մի՛շտ բաց, Շահան Նաբալի պիտի յիշեցունէ մեզի միշտ իր մէկ հեռաւոր ու բաղդակից եղբայրը, սիրոյ գմայելի գուսանը՝ Գաթուլլօ՛ն, որ երկու հազար տարի առաջ, *«էտնային պէս կը բորբոքէր, ինչպէս Մալխաի ջուրը Թէրմօպիլէի մէջ . . .»* :

Նաբալի քանչցաւ Սէրը իր հոգիին էն շուշանային ծաղկումին մէջ : Կինը երևցաւ իրեն որպէս խորհրդաւոր ու միսքիֆէակ, անթափանցելի աչքերով, ու իզիտէի գեղեցկութեամբ, երկար մազերով որոնք ինչպէս Մեմֆիի անդրիին մէջ, կը յորդէին իր մէկ ուսերէն, ինչպէս յետոյ գերեզմա՛ն մը ուր սիրուածներու խաչերը միայն կան . . . : Անյա՛գ միսերով ու մարմինի բզկտող ցնծուհին էր այդ կինը, ա՛ն որուն գնաց այս տարաբաղդ բանաստեղծը՝ համբոյրին ծարաւով : Ծարա՛ւ էր . . . գնաց կնոջ այնպէս ինչպէս աղբիւրի մը հրաւրին . բայց աղբիւրին ա՛կն էր թունաւոր . ծծե՛ց, ծծե՛ց անյագօրէն, մեռնելո՛ւ աստիճան . . . իր ծարաւին ու իր էութեան կրակէ իրականութեան համար . ու մնաց թոյնը իր երակներուն մէջ, իր արիւնին մէջ : Ան Հայնէին պէս զգաց համբոյրները որոնք կ'անդամալուծէին զինքը, որոնք կը կուրցնէին զինքը, համբայրնե՛ր որոնք կը քամէին միւնչև ոսկորներուն ծո՛ւծը . . . :

Զարիւրելի հաստատում ու դատապարտութիւնը համբոյրին :

Նաբալիի համբոյրը ո՛չ ածական և ոչ գոյն ունեցաւ . ան Թիւերուն ու Ժամանակին պէս անհո՛ւն էր, ու Անհունութեան գոյնն ունէր միայն . . . : Կարծես կեանքը կ'սկսէր ու կը վերջանար անոնց մէջ :

Մենք գիտենք ժամն ու վայրը ու Ան որ իր յուսահատութիւնը հիւսեցին. բայց այդ պատմութիւնը չէ՛ որ կուզենք ընել հոս: Այդ պատմութիւնը ժամանակին ներողութիւնը ունի հիմա:

Բայց, ի՞նչ եղաւ կեանքի ու բաղդի իր բաժինը *Հանդիպումէն* վերջ. ինչպէ՞ս իր սիրտը կրցաւ վերապրիլ սարսափելի հարուածէն վերջ:

Իր սէրը դեռ կանանց էր՝ իր երիտասարդութեան պէս. իր տենչերը դեռ վառ էին ու իր զգացումները անյագուրդ ու իր ցընորքները անմար:

Այնքան ատեն որ մարդկային մարմինը չէ սպառած իր սեփական ուժը կնոջ հետ իր հպումին մէջ, ան կը կֆի, կ'իյնայ բայց շուտով ալ կը վերականգնի ու կը փնտռէ իր հրնուանքը ու իր տանջանքը...:

Մարմինը հոգիէն աւելի զօրաւոր է և ո՛չ մէկ զգացում, ո՛չ մէկ անձնապատմութիւն կրնայ տիրել ու գսպել սիրոյ ֆաղցը ու ծարաւը: Մարմինը կ'ոռնայ, կը փրփրի, կը գալարուի ու միայն կնոջ ձեռքը կրնայ խաղաղեցունել ու մխիթարել գայն:

Միսն ու ոսկորն ալ ունին իրենց նակատագիր՝ըր...:

Նաքալի պահ մը արհամարհել կը թուի իր վիշտը. բայց վերքը բա՛ց է ու անբու-

ժելի: Ոչ մարդիկ ու ոչ աստուածները կրնան հասնիլ հոն ուր կրնայ հասնիլ կիւնը, երբ սովորութիւն կը դառնայ.

“Difficile est longum subito deponere amorem...” կըսէ Գաթուլլօ, որուն Միւսէ դարերուն մէջէն պիտի պատասխանէր կողկողագին. “Comment la Passion devient-elle habitude...” Բանաստեղծը պիտի սիրէ ատելով իսկ Սէրը ու պիտի տանի գայն գերեզման որովհետև սէրը կեանքին իսկ է:

Սէրը պիտի կանչէ զինքը իր հալածականի բոլոր նամբաներուն վրայ բաւ է որ պահ մը միայն գոցէ՝ կեանքի քշուտ պատկերներէն վիրաւոր իր աչքերը:

Մարդկային տրտմութեան *վերջին խորումիւնն* է որ կը թրթռայ այս հետախտաւոր, ալուր երգիչին «Ատելութեան ու Սիրոյ երգեր»-ուն մէջ:

Այս ա՛յսպէս պիտի ըլլայ այնքան ատեն որ մարդկային մարմինը փոշի դառնայ ու հեթանոսութեան վարդերուն ու ֆրիստոնէութեան փուշերուն տակ փնտռէ գերագոյն Ուրախութիւնը:

Մարդուն նակատագիրը, մե՛ր նակատագիրն է այս, մանաւանդ անոնց որոնք իրենց արիւնին մէջ կենդանական ջերմութեան գերագանց աստիճանը ունին, իրենց երազին ու երևակայութեան մէջ փոսփորային նառագայքներուն գերագոյն ֆա-

նակութիւնը և որոնց անունն է *Քանա-
տե՛ղծ ,այսինքն անիծեա՛լ...* :

Իմ հի՛ն օրերուս կապուած է Նաբալիի տրտմանոյ զէմքը . հի՛ն գիշերներ կան գորս ոգեկոչելու եմ , որովհետև անոնք կը ներկայացնեն բանաստեղծին հոգեկան է՛ն գեղեցիկ քրջաններէն մին :

Իւսկիւտարի նոնեսուսափ գիշերներէն վերջ , Բերայի ցայգազուարն սպիտակ գիշերները ուր կը փոխանակէինք մենք մեր երագած համբոյրները . մելամաղձոտ քափառումներ մոայլ նամբաներէ , դեղին լապտերներու տակէն մինչև որ մեր աչքերուն լոյսը լապտերներուն հետ դեղնէր ու հեռաւոր ամբոյսեալ նամբաներուն ժըխորը հաւատացնէր մեզի թէ ապրելու հրնուանքը իրապէս գոյութիւն ունի :

Բայց ի՞նչ էր այն հրնուանքը գոր մենք երգեցինք անկէ վերջ ու երգեց Նաբալի իր էն աղեկեղիկ երգերով :

Այն հրնուանքը Հերոսին ուժն էր որ կը ժպտի երբ սիրտը կ'արիւնի , որ կ'արհամարհէ աշխարհն ու չսպաններ ինքզինքը : Անկէ վերջ քանի , քանի անգամներ Նաբալի ըսաւ Յիսուսին լէոփարտեան տրտմութեամբ՝

— «Դուն գիտէիր այս բոլորը արդէն ,

Ab aeterno ,բայց թոյլ տուիր մարդկային երևակայութեան որ քեզ նկատէ իբր ամենամտերիմ վկան իր թռուառու-

քեանց : Դուն տառապեցար փորձաօրէն մեր կեանքը ու նանաչեցիր Ունայնութիւնը ու Ոչի՛նչը , ու զգացիր մենէ ըլլալու , այսինքն մարդ ծնած ըլլալու ապերջանկութիւնը...» :

Եկաւ քրջան մը ուր այս «անիծեա՛լ» բանաստեղծը կարծեց թէ պէտք է մեռնի՛լ... : Բայց յետոյ տեսաւ , առանց ինքնախարէութեան , այլ անկեղծօրէն թէ տակաւին *պէտք է քաշկռտել կեանքը ահռաներով* , որովհետև դեռ կրակէ իրականութիւնը իր ներաշխարհին՝ չէր ըսած իր վերջին խօսքը :

Ու ապրեցա՛ւ :

Նայեցաւ բնութեան՝ աչքերուն արցունքներուն մէջէն ու կեանքի տեսարանին դէմ զգաց իր կեանքին քայքայումը ու լուրքիւն դառնալը . համրեց վերջալոյսները . իր պատուհանին մէջ՝

«... արեալո՛յս մը չ'ապրեցաւ» :

Անկէ վերջ , ընկերութեան զգուանքը , գոյութեան ձանձրոյթը , տիրապետող մըտածումի մը բռնապետութիւնը կազմեցին իր կեանքին ու բանաստեղծութեան ամբողջ նիւթը : Այդ օրէն սկսեալ , ան իր գոյութիւնը ու իր հալածական ստուերը պտտուց ծովերուն ու ցամաքներուն վրա , Վոսփորէն մինչև Ատլանտեանի մեծամընուսն ափերը , Ալեքիոյ մըրկող արևներուն տակ , Նափօլիի երգեցիկ գիշերներ-

բուն մէջէն, Փարիզի ցայգազուարն կայ-
քատօններուն մէջ, ամենուրեք ուր իր
գեղապատի հրդեհումները, արդարի զըր
կումներով կը տանէին զինքը:

Անհո՛ւն մարդն էր ան այլևս...:

Ազա՛տ. քնարերգական քափառասի-
բութիւն, ողիսեսեան ծովերու անձանօր-
մենութիւններուն մէջ, վիշտի անհունու-
թեան խորը, իտէալ ու մաքրամաքուր
բարձունքներէ մինչև ամենամաքին իրակա-
նութեանց անդունդներուն խորքը, հաս-
նելու համար իր ցնորական նամբորդու-
թեան վախճանին ու պատմելու համար
մարդոց իր զարմանալի ու տրտում պատ-
մութիւնը:

Շահան Նաքալի առաելապէս գիտցա՛ւ
լաւ ապրելու գաղտնիքը:

Ան շատ լաւ գիտէր որ լա՛ւ ապրելու և
լա՛ւ մեռնելու արուեստը հեքանոս դարե-
քը միայն նանչցան: Պէտք էր վերագտնել
այդ դարը, վերածնի՛լ գայն:

Այս վարդի սիրտ ու երկաքէ ջիղեր ու-
նեցող բանաստեղծը Հանոյֆի ոսկի բա-
ժակները պարպելէ վերջ, գիտցար պար-
պել նաև վիշտի կապարեայ ու արիւնոտ
բաժակները, առանց Յիսուսի պէս պաղա-
տելու. «Հա՛յր, հեռացուր ինէ այս բա-
ժակը...»:

Նեկտարն ու քացախը խառնուած իրա-
բու, տուին իրեն այն հերոսական ըմպե-

լին ուրկէ կը գիտովնան մեծ հոգի ունե-
ցող մարդիկ:

Պէտք է սէրել կեանքը մահուան համ-
բայրը տենչալու աստիճան. ասոր համար
էր որ Նաքալիի համար Մահը չէղար
վախճանը այս կեանքին եւ կամ վերջին
բրօպէմը ուր կ'աւարտի աշխարհ. "There
is no room for death..." Ան նկատեց
Մահը՝ կեանքին մէկ ունէ վայրկեա-
նը, որ անցեալին ժխտումը չէ, այլ ամ-
բո՛ղջ անցեալին ու ամբո՛ղջ ապագային
հաստատումը:

Արևելքի բոլոր գաւակներուն պէս Նա-
քալի նակատագրապատ մը եղար, բայց
առանց նակատագիր բառին մէջ դնելու
բռնապետական իմաստ մը:

Ան մօտեցար հելլէնական նակատագրա-
պատութեան, որ պայծա՛ր ու խիստ, կը
բռնէր իր ընտրեալներուն ձեռքէն ու կ'ա-
ռաջնորդէր հերոսութենէ հերոսութիւն:

Նաքալի մօտեցար Հելլէններուն իր
արդիական հոգիովը:

Բարձրացար կեանքի ծայրագոյն բե-
ւոններուն վրա, մինչև սահմանագլուխնե-
րը ուր կը հնչեն դիւցազներգու-
թեանց փողերը ու կը նարնատին ողբեր-
գութեանց փայլակները:

Կեանքի վերլուծող մը եղար:

Աշխարհը իրեն համար սուգ մը և տօն
մը եղար ու գործելը վայելք մը. սիրեց

1864-2011

բոլոր գեղեցիկ բաները, բաներուն լացը
յորդեցուց իր հոգիին մէջ .

Ոչ ոք կրցաւ մխիթարել զինքը . ա՛հ,
ո՛չ ոք . ո՛չ մայրը, ո՛չ սիրուհին, ո՛չ բա-
րեկամը, ո՛չ ալ աստուածային Բանաս-
տեղծութիւնը :

Ան գիտցաւ բովանդակ անօգուտու-
թիւնը իր սեփական վիշտին :

Անցաւ մարդոց մէջէն քշուառ խենթի
մը պէս, պիտի ըսէի վսե՛մ խենթի մը պէս
որ սակայն տէրն եղաւ մարդոց բոլոր ի-
մաստուն ու վշտալի հարստութեանց :

... Ու այսօր, կ'ապրի՛ դեռ, եթէ տա-
ռապիլն ու պայճարիլը ապրիլ է, իր գե-
րագոյն ողբերգութիւնը :

Թեքուս մահէն անդին իր վշտակիր Հո-
գին պիտի գուգաւորուի երջանիկ հոգիի մը
Մարմինին ստանալու համար կեանքին
միութիւնը գոր չգտա՛ւ հոս, և գոր, ա-
ւա՛ղ, ի գուր փնտոեց, ու ոգեկան երա-
նանդո՛րր աշխարհին մէջ պիտի հնչէ իր
նուագաւոր կուրծքէն Օրֆէօի ձայնին
հետ, Պրամէթէոսի հեծկլտանքը ու Տիո-
նիզիոսի ծիծաղը . . . :

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՅ

Պարի, Փալացցօ Պէաթիլլօ

14 Դեկտեմբեր 1914

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Անբստուգութեան եզերքն մահաւունջ,
Ուր ես տանջւեցայ լուռ ու անտրտունջ,
Պատանութեանքս վախկոտ երգերով
Թաղեցի հաւատքս ու յոյսս քովէ քով :

Տծգոյն հաւատքիս փոսին վրայ մոայլ
Խաչ մը տնկեցի . աստուած՝ խաչեցեալ,
Ու դաժան քուրմ մը ես ներվանայի
Անկութեան ցուրտ երգը երգեցի . . .

Բագին կանգնեցի հաւատքիս համար
— Բարի օրօրոց, գերեզման անչար—
Ու ատելութեան սեպ ցամբաներէն,
Նոր նագովրեցի, սէքս կը փնտոեմ . . .

Կին մը մարմնացաւ երազներովս կոյս,
Կին մը մարմնեղէն, կին մը երգահիւս.
Երազն անուշ էր, ան՝ փաղցր փան երազ
Ու ես երգեցի իմ աղւոր Պէլլաս...».

ՀԱՒԱՏՔԻՍ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

ԾՂՐԻԹՆԵՐ

Համայնասօղ գիւերին մէջ մահաւունջ
Ծղրիթները խոր խորհուրդներ կը հծծեն,
Խո՛ւլ բայց խորունկ կոտտանֆին պէս այն
վերֆին,

Որ չբուժիր. կը խորունկնայ յամբօրէն:

Գիւերին մէջ կ'երգեն տխուր, վշտահեծ,
Սև խաւարին խիղճը մաքուր, մշտաբ-
քուն.

Ու, չես գիտեր, անայգ գիւե՞րն կը տան-
ջեն,

Թէ անդէնէն կը հծծերգեն հեկեկուն...

Յուրտ գիւերներ ես ալ կ'երգեմ տրտօ-
րէն,

Երբ խոր ցաւ մը քնարս ինծի կը բերէ .
Ա՛խ , չեմ գիտեր , արդեօք հոգիս ցայգեր-
գու
Ծղրիքի մը տխուր երգի՞ն փոխւեր է...

ԼՈՒՍՆԿԱՅ ԳԻՇԵՐ

Իբր քէ սև մատեր դպած չ'ըլլային
Սէրիս ծաղկին անբծութեան սրբենի ,
Ու պատրանքի տժգոյն գինին դառնա-
նու

Մինչև մրուր ես չքամած ըլլայի...

Քաղցր յոյսերուս մէկիկ մէկիկ առկայ-
ծումն

Իբր քէ ես չհսկէի ցաւագին ,
Ու սիրախար ես չարբեցած ըլլայի
Հաշիւածոր սև ծաղիկով Լճումին...

Ու վայրկեան մը գիշերաբաղձ իմ հոգին
Խօլ տենչանք մը կ'ըզայ անուր ժպտե-
լու...

Ժպի՛տ... ներմակ ցոլֆ մը մոայլ երկին-
ֆին.

Ի՛նչ խենդ ըզձանֆ... ժպտիլ կ'ըզձայ ազ-
բերգուն...

Ու ժպիտի անընտել իմ շրթունքներ
կը կըծկւին... Բնա՞ւ մանուկ ես չ'եղայ.
Մնցնող բաներ բնա՞ւ պիտ' ետ չդառնան.
Ժպտիլ կ'ուզեմ. աչքերուս մէջ ժպիտն
արցունֆ մը կ'ըլլայ...

ԻՐԻԿՆԱՏՕՆ

Սգաքալսիծ նոնիներու ոտֆին ւակ
Նոր պորտացած հողակոյտի մը վերև,
Սուերները տօն մը ունին մանկունակ:

Օրհասական, սարսուռն պահերն ի՛նչ
կարն են.
Յալիտեանը Մահին մէջն է անարև.
Իսկ անմահի իզձերն մինչև գերեզման:

Սուերները—բանաստեղծի հոգիներ—
Ամէն իրկուն մահերգի մը պէս կ'երգեն
Ունայնութիւնն այս աշխարհին ախտա-
ւեր...

Ու մեղաւոր իղձերուս՝ լուռ, ծաղրածու
Անոնք անյոյզ՝ կեանքին սև վերջն կը սօ-
նեն.

Ու մահատօնն կը խմէ տենչս ապրելու...

Մռայլայեղձ միտքս խոկեր սև, անել,
Ես կ'ուզեմ որ լինն զիս ու հեռանան...
Որքան դառն է կեանքի օրերը համբել...

ՊԱՏԱՐԱԳ

Կ'երկրպագէ երկիւղած հոգիս—աղջիկ
վանական—
Նախատօնակ իրկունի դաբիրին մէջ սրբօ-
ծուն,

Ուր անդէնի հոգիներ դէպի երկիր,
դէպ հոգիս

Հաւատք-խունկ կը բուրվաւեն : Կ'աղօ-
թեմ այս իրիկուն :

Շողեր վերջին, ոգեվար լոյսն ու խաւարն
կամրջեն.

Լոյսն է ժպտուն ու ծնծղուն. խաւարն տա-
մուկ, հաւաւէտ.

Ու իրկունի երկինքին շղարճներով պա-
տանքուն,

Կ'երկրպագէ տրտմանեծ հոգիս-աղջիկ
վանական.
Ու իղձերուս շուրթերը ծարա՛ւ, ծարա՛ւ,
պապական,
Անմահութեան բաժակին հուր մարմաջը
կը քրքռան...

Պո՛ւտ մը, պո՛ւտ մը: Ի՛նչ անուշ... աչ-
քերս երկինք կը տեսնեն.
Հաւատքն հիմա քուխպ հոգիս ժպիտ-լոյ-
սին կամրջէ.
Անդէնական հոգիներ անմահութիւնն կը
հծծեն,
Հոգիս—աղջիկ վանական— պատարագէ,
կ'աղօթէ...

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ

Գերեզմանի ցուրտ մռայլով պատանձուն,
Մեռելի պէս տխուր կ'երթան մահաբեմ.
Ապուշի պէս՝ աչքեր անփայլ, քաղծա-
ֆօղ
Մահ—անդունդին խորութիւնը կը չափեն:
Ու անկննիւ, անյոյգ մահն ալ կը տխրի,
Ու լուրքեան անդոհանքը կը հանգի...
Արդեօ՞ք մահն ալ, այդ անզգան ահալի,
Կըզգայ, երբ սիրտն զգալէ կը դադրի...
Մահապարտի կ'երթայ շարքը սևազգեստ,
Ձեռքերը կախ, աչքերը հակ, մահածոր,
Յուղարկաւոր քափորն ալ լուռ, անճուկ
Կ'անցնի, անճունչ դագաղին պէս քաղծա-
ւոր...

Մահապարտներ երկնավնիւ բոլորն ալ,
Որ դէպի մահ կը քալենք լուռ, անգի-
տակ...

Ծնունդն Ոնիրն է այս կեանքին մահա-
պարտ,
Ու այս Ոնիրն քալել Մահով մենք կ'եր-
բանք...

ԱՆԵԶՐՈՒԹԻՒՆ

Մութ է, խաւար գիշերը .
Անասող, անլոյս երկինքի մը անհունու-
թեան մէջ խորունկ,
Գիշերացած ովկէանին անեզրութիւնն կը
պատկի :

Լո՛ւռ...
Անմահութեան, տարամութեան խոր-
հուրդն ահա կ'ծնի...
Կայծ հայեացքները կը մարին, ու լոյս
աչքերը կը խփւին .
Ժպիւրհ միտքիս նաւակն անհետք կը սահի
Աննիւթական խորհուրդներու ծովին
մէջ...
Տարտամութի՛ւն... ուր իյնողը ուղեկո-
քոյս կը մեռնի :

Անօժափին, Անմատոյցին ըղձանփովը խօ-
լավար
Կը սահի՞ր ու կը սահի...
Կայծ մը չկայ.
Մութ է խաւար.
Գիշերն անայգ, ծովը անծիր, խորհուրդ-
ներս անստոյգ...
Ո՞ւր, մինչև ո՞ւր. ո՞ւր, մինչև ե՞րբ...
Մարդկայնութիւնս, ա՛խ, տկար է.
Գիշերապաւտ, սուերաբաղձ հոգիս յա-
ւէտ քափառիկ,
Ըղձակարօտ՝ քափառանփէն աննիւթական
աշխարհին ա՛լ ձանձրացաւ...
Ո՞ւր, մինչև ո՞ւր. ո՞ւր, մինչև ե՞րբ...
Մութ է, խաւար, գիշերն անայգ, ծովը
անծիր...
Անհունութեան տենչանփովը՝ ձանձրոյ-
քիս մէջ անգամ դառն,
Հոգիիս խենդ նաւակն անդեկ կը սահի
լուռ, մոլորուն,
Ու կը փշրին լեռներն ժպիրի իղձերուս՝
Քառսին մէջ Մեծ Գաղտնիքին անմա-
տոյց...
Երնէ՛կ անոնց, որոնք կրնան չօժափած
հաւատալ...

ՏԱՐԱԿՈՅՍ

Խեռ յոյսերուս անիւններուն մահարձան՝
Տարակոյսի բագինն հիմա կը կանգնի,
Ուր ես աննիւթ բաղէներուս սրբենի
Կ'երբքամ մեռնող, անդարձ յոյսերըս
Կ'ողբամ...

Խելագարող ժպիտները՝ պահարան
Ես կը գտնեմ ծաղրանփներուն լրբենի.
Է՛հ, ամէն ուխտ անուշտ դրժանփ մը
ունի,
Ամէն սուրբ յոյգ՝ մռռացութեան գերեզ-
ման:

Տարակոյսի պատանփին մէջ կը պառկին
Այսօր, ինծի համար, ամէն յոյս ու սէր.
Նոյնիսկ աստուած, որ ես պաւտել կ'երկ-
բայիմ:

Տառապանքի որդեգիր սիրտս կը մխայ .
Մէկը պէտք է . որի՞ տամ «ես»ս ակտա-
ւեր . . .

Տարակոյսին կ'երկրպագեմ ես հիմա . . .

ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՍ ԵՏԻՆ

Պատուհանիս հայեացքին մէջ վերջա-
յոյսն կը հալի .

Ու գերագոյն կարօտիս ու կարապի ոգե-
վար

Ըղձերգին պէս տրտօրէն՝ ատերները
իրկունի

— Խորհրդանիւշ , պատմութիւն սա սուտ
կեանքին— կ'իջնեն վար . . .

Վերջալոյսներ համբելէն ա՛լ ձանձրացայ :
Տրտմալի

Պատուհանիս մէջ օր մը արեալոյս մը չ'այ-
րեցաւ :

Խեղն պատուհանս տրտօրէն միշտ մայ-
րամուտ կը նայի . . .

.....
Պատուհանիս ետին լուռ վերջալոյս մը
կը հալի . . .

ՊԱՏԿԵՐ

Աւտարակ մը կը մխուի վերջալոյսին գոգը
հիր,

Ու ամպերու արգանդը հուր արև մը կը
սաղմնէ.

Ու ամպերը կ'արհունին: Ստեղծումի ա'լ
հինցած

Պատմութիւնը կը գրէ արև մը վառ
կրակէ...

Բայց կը մարի վերջալոյսն իր թովֆերով
ծիրանի.

Արարչութիւն, պատմութիւն, ո'հ, բոլորն
ալ կը մեռնին.

Տիեզերքն իր ամբողջով այգավերջին մէջ
կ'ապրի.

Վա'յ ու երնէ'կ անունց, որ այդ վայրկեա-
նը կը դիտեն...

Ունայնութի'ւն... Նիրվանա'... Կ'անց-
նին բոլորն, բոլորն ալ.

Բայց խոհերուս օրհասին, վերջալոյսին
մէջ ոսկի

Փարոս մը կը կոթողի հաւատացով, հը-
րափողփ...

Ես այդ փարոսն կը նանչնամ. մայրս օր
մը գայն ինձ ցուցուց.

Բայց ես, յիմար ու խիզախ, գայն ալ մօրս
հետ մեռցուցի...

ԽԼԵԱԿՆԵՐ

Կին աչքերու պէս դաւադիր կապոյտին՝
Ովկէանին բոցերն, հեռո՛ւն ծփծփուն,
Հոն, ծաղրածու շողերու տակ տատանին
Խլեակները յոյսով մեկնող մեծ նաւուն...

Երէկ իրկուն. մթնշաղի քաղցր ժամին
Սիրտիս նաւակն ըղձանքներով առցուն,
Առագաստը յոյսով ուռած, խօլագին
Թռուց, գնաց գտնել սիրտիս համբա-
րուն...

Ծովեզերքը լալկան մահերգ մ'հեկեկայ.
Սպասումի մրուրն մութէն կը ծծեմ.
Կարօտանքի համբոյրն խամրի շուրթիս
Վրայ:

Գացողները ալ չեն դառնար ետ, աւա՛ղ,
Ի՛նչ կը տեսնեմ լուսաստերին ես մէջէն,
Յոյսի նաւիս հէ՛ք խլեակները ջախջախ...

ԱՂՋԱՄՈՒՂՋԻՆ ՄԷՋ

Հիւղին սեմն նստած տխուր քաղծաղէմ,
Քաղցր սուերներու գիրգ քեւերու մէջ,
Հեգ այգավերջի օրհասն կը դիտեմ:

Ծառերուն նիհար նիւղերն տրտմագին,
Անլաց կը քաղւին խոր խաւարին մէջ,
Ճիւղերուն վրայ յուերս կը քառին:

Նւագը սէրի, քնարը կեանքի,
Լճումի պատէն կախւած է տխուր...
Երգիչ յուերքս շունչ մ'ըղձան ի գուր:

Սուերներու նուրբ քեւերէն կախւած
Ամէն իրիկուն՝ հիւղակին սեմին
Յուերքս կուգան երգի անձկայրեաց:

Յուշերս յոգնաբեկ, լռիկ, անհունկ
Կը սպասեն որ դեռ քնարս առնեմ ձեռք,
Ես երգեմ, իրենք ալ լան անաղմուկ :

Երգելն եմ մոռցեր : Աղջամուղջին մէջ,
Հիւղին սեմն նստած տխուր, քախծաղէմ
Հիմա Մ'ոռայի ստինքն կը ծծեմ :

ԱՆՍՏՈՅԳԸ

Փոս մը ցրտին կը բացուի՝ անկիւն մը լուռ,
մեկուսի .

— Դո՞ւռն Անդէնին, հանգրւա՞նն երագ-
կեանքին հողեղէն—

Անյատակ վիհ, անստոյգ, ուրկէ՛, աւա՛ղ,
կը խօսի

Ո՛չ մէկ լեզու, միշտ տարտամ անդէնա-
կան տարտամէն :

Նոնիները կը կախեն բարձունքներէն
տրտմենի՝

Անստոյգին վարագոյրն : Ու հոգիներն ալ
ամէն,

Հիմա մեռա՛ծ, երբեմն միշտ խուզարկու
ըզձալի,

Միտքին անգոր նիգերը կարծես լռիկ կը
ծաղրեն :

Մահն անկննիո, անխոռով գերեզման-
գիրկն կը բանայ.

Ամենագոր Ձեռքն՝ մարդին նակտին ան-
ջինջ խարաներ.

«Ով որ ծնաւ—երագեց—պիտի մեռնի
աներկբայ»:

Ժպիւրի նակատըս կ'այրի այս վնիռէն
հրատառ.

Պիտի մեռնիմ ես ալ: Է՛հ, ուրիշ շատեր
են մեռեր...

Բայց թէ կեանքը երագ է, թող մահն նո-
բայց մը ըլլար...:

ԹՐՋԻԱԾ ՅՈՅՍԵՐ

Շիք մը վիշտի ծարաւ աչքէս կ'իջնէ վար.

Դուրսը գիշերն անձրևերգ մը կը հիւսէ.

Պատուհանիս առջև խաւարն կը հսկէ,

Անթիւ շիքեր կը շարոցւին դողահար:

Հրագիս թռլլ, դողդոջ լոյսէն տրտմովար

Պատուհանիս առջև խաւարն կը հսկէ,

Սուերարագձ հոգիս գինով տենչանքէ

Թռիչք կ'առնէ: Դուրսը անձրեւ կ'իջնէ

վար:

Յիշատակներս թրջած, ուժատ որբունի

Պատուհաններս եկած հասած են մինչեւ

Ու ողորմուկ թեւաբաղիսին հեւ ի հեւ:

Դքոտ լամբարս տժգունելով կը մարի...

Խաւարին հետ զիս խեղդեցէք ըղձահար,

Պատուհաններս բաց են յաւէտ ձեզ հա-

մար:

Եթէ

Եթէ իդձեր, եթէ յոյսեր, եթէ հաւատք,
եթէ սէր...

Յաւերժութիւն մըն են անսուտ՝ աստու-
ածակերպ մարդին մէջ.

Եթէ մարդ եմ, եթէ հոգի, եթէ աստուած
գերիվեր...

Ինչպէ՞ս մեռնիլ. ինչո՞ւ մեռնիլ տերևի
պէս անտրտունջ...

Բայց մահերն ինձ սովբեցուցին քէ՛ կը
պահեմ կեանքիս մէջ

Տեսլերևոյթ՝ ես ալ մահ մը աստուածա-
յաղք, անողոք.

Ու, ո՛վ կեղծիք, աստուածութիւնըս մա-
հապարտ, տրտմաւէջ...

Օր մըն ալ ես պիտի մեռնիմ տերևի պէս
անբողոք...

Օր մը, բոպէ մը մինակ ես պիտ' հաւա-
տամ քեզ, աստուած,

Եւ ա՛յդ վերջին ու անմահ օրն պիտի ըլլայ
աւ կեանքին.

Եւ այդ բոպէն մարդեղութեանս անմահու-
թիւնն անկասկած,

Յաւերժացնէ պիտի : Ու ես Մարդ ու Աստ-
ուած պիտ' ապրիմ...

Եթէ մարդ եմ, եթէ հոգի, աստուած մը
քեզ հաւասար,

Ես չեմ բաղձար տերևի պէս մեռնիլ նը-
կուն, անընդէմ :

Թո՛ղ պարպւի բանակներէն քու երկինքդ
պերնափառ,

Ու գունդերուդ քերովբէական ու քեզի դէմ
նակատեմ...

Կ'ուզեմ որ դո՛ւն իբր հոգէտո գաս օրհա-
սի իմ կուին.

Գաս ու յոգնիս... Այդ բոպէին Աստուածի
մը պէս մեռնիմ...

ԱՂՈԹՔ

Շատերը մոմ կը վառեն, կ'երկրպագեն
սրտովի .
Շատեր խաչիդ ոտքին տակ արտասուքով
կ'աղօթեն .
Շատերը խունկ կը ծխեն, շատերը սիրտ
ու հոգի . . .
Փրկէ զանոնք, Տէ՛ր, դուն, որ միշտ կը
սիրես քաղցրօրէն . . .

Շատերը քու յիշատակդ արիւնով կը բուր-
վառեն .
Մարդագոհեր կը բերեն քու մտահոյր
խարոյկիդ .
Յաւերժելու համար խաչդ ամէն օր մարդ
կը խաչեն . . .
Տէ՛ր, շնորհէ անոնց դուն անմահութիւնն
երկինքիդ . . .

Ամէն գիշեր, սակայն, ես, իբրև ոտիս մը
դժխեմ,
Գողցըւած խաչ մը ոսկի կը հալեցնեմ
վրիժալառ,
Յիշատակիդ համար «սուրբ» Աւետարան
մը կ'այրեմ . . .
Նգովէ՛ զիս, Տէր, դո՛ւն, որ անգուր ես
ու յիսակալ . . .

ԱԴԼԱՆԴԵԱՆԻ ՎՐԱՅ

ՈՎԿԷԱՆՆ ԻՄՍ Է

Կը քոի նարը նիգակած ցուկն արեւի
կուտին,
Որ հորիզոնին վրա ոգեվար արին կը
փսխէ.
Ու Ադլանդեանը լանջապեղ վերբէն վի-
հային, ուժգին,
Նաւի կողքերուն ցաւի փրփրուն քոյն
կը հեղեղէ...

Ովկէանն իմս է... Բնութեան ահեղ տար-
րին տէրն եմ ես.
Ալքեր հեռուէն՝ երկրպագելով կուգան
նստերուս.
Ու ալքերն նամբիս վրայ կը փռեն կա-
պոյտ քաւի պէս...
Ես արքայօրէն կ'անցնիմ այդ կուրծքը
պեղելով անյոյզ...

Արեւն կը խեղդուի ... Ովկէանն գիւտերին
 քուրճն ունի հիմա...

Արիւնքոց աչքով կ'երբքամ մշտայայդք,
 կ'երբքամ տիրօրէն.

Կ'երբքամ մահերէն, խաւարէն, ծովէն,
 որ քոյն կը փշայ.

Կ'երբքամ ես գիտով մեռնող ալֆերէն, որ
 գիս կ'օրօրեն...

Ովկէանն իմս է... Ովկէանն ու Գիւտերն
 ինձ կ'երկրպագեն...

ԵՐԿԻՆՔ ՆԱՅԵՑԱՅ

Անուշ իրիկուն մը հոգիս նայեցայ երկըն-
 քի մէջ ես.

Աստղերն մարեցան... Ամպի վիժարան
 դարձան չորս ծիրեր.

Երկինքն ծանրացած՝ ովկէանի լանջքին
 կ'իջնէր լեռի պէս,

Ու ծովը ննուած կը հետար, կ'ուռէր,
 փրփուր կը քրտնէր...

Երկինք ու ովկէան, ամպեր ու ալիք
 փաթթւած իրար,

Այսահարօրէն կը մոնջէին, կը փեռկուէ-
 ին...

Երկինք նայեցայ. հոն ցոլին էր գծւած
 հոգուս դիւահար,

Մուուցքիս քոյնէն կաթիլ մը... Սեփ-սև
 կը ներկէր երկինք...

Դժոխքն կը հեւար, դեւեր խելառած մահ
կը դարբնէին...

Երկինքն ցայեցայ... ո՛վ Զարհուրանքի
ժահրալի Գուրայ...

Սարսափի երկինքն էր իջած գլխին սև ով-
կէանին.

Երկինքն ցայեցայ. դժոխք մըն էր ան...
հո՛ն հոգիս տեսայ...

ՈՎԿԷԱՆԸ Կ'ԱՂՕԹԷ

Դիւայնութեան սեւ նուայէ մը վերջ
ուժասպառ, նկուն,

Դիակի մը պէս տարածւած՝ ծովը երկնի
կ'աղօթէ.

Խոստովանանք մը, զիղջ մը ժպրհանքին,
որ երէկ իրիկուն,

Երկնի նակատին փրփուր կը փսխէր...
Ծովը կ'աղօթէ...

Ովկէանն անծփանք երկնի կամարին տակ
լուռ կ'աղօթէ.

Կիրակնամուտի պահ մըն է կարծես ա-
նուտ, ժպտադէմ,

Ուր ըմբոստ հոգի մը հոգեվարքին մէջ
ա՛լ կը զգայ թէ՛

Վայրկեան մը միմակ կրնայ մարտնչիլ
Բելեար բնութեան դէմ...

Ո՛ւր են փրփրաւունջ այն մոռունջները
կատղած ովկէանին...

.

Յաղթահար ովկէանն խոստովանողի մը
պէս կ'աղօթէ.

Աղօթքն է հոգուս... «Ես»-ս կաւկանդե-
լու շղթան կը կերտէ...

ՍԻՐԱՂՕԹՔՆԵՐ

ԻՐԻԿՆԱԴԷՄԻՆ

Ինձ կը բերեն, ինձ կը բերեն, ինձ նորէն,
Այգին գողցած թիթեռնիկը սլացֆին,
Սուերները իրիկւան դէմ քոյրօրէն,
Ինձ կը բերեն սև ծաղիկը լճումիս...

Առեգրի ուռենիին տակ ամէն
Իրկուն ես կը գտնեմ իդձերս լեզւանի,
Ձայնեղ շունչեր յանկարծ բոլորն կը լռեն,
Իրիկւան դէմ... Լճած հոգիս հոլանի...

Սիւք մատերուն տակ քնար մը կը ձայնէ,
Կը ձայնէ. ու հոգիս խորքն ուռենի,
Սուերներու պարիկն բոյրէ, համբոյրէ՝
Կարօտանֆիս դաշնակն յաւէտ կը ձայնէ..

ԹԱՂՇԵՐԳ

Գերեզմաններ անշիրիմ կան հոգիիս մէջ
քափուր ,
Ուր սէրերս ու իղձերս քաղեր եմ ես շա՛տ
խորունկ .
Հոն ձմեռի մը չափ ցո լրտ , ու գիշերի մը
չափ լուռ
Պարապուրթիւն մը տխուր կը հսկէ այդ
փոսերուն . . .

Գիշերապահ մը դարիպ ամէն գիշեր , երբ
անյոյգ
Այդ մահերուն վրայ ցուրտ ես մրափել կը
կարծեմ ,
Պատուհանիս առջևը կը կանչէ հին սէրե-
րուս .
Խեղճ կանչ , որ շուտ կը մեռնի սէրերուս
պէս տրտմօրէն . . .

Առանց սէրի ապրելու երանքէն ես խելա-
գընաց ,
Մութ գիշեր մը քանդեցի սէրիս մեհեանն
տենչավար .
Ես այդ գիշեր մտոցայ քէ մարդ մըն էի
ն'չ ասուած . . .
Պարապ մը ցուրտ կը տիրէ . այդ գիշերը
չլուսնար . . .

ԱՌԻՆՔՆՈՒՄ

Ամպի կտոր մը արծաթւած՝ պատմունանէ
դէմքն արծաթ-
լուսնկային, որ կը դողայ կարծես կուրծ-
քին պէս մարմար
Պչրուհիին, տարփաւորի համբոյրներէն
խնկւած,
Համբոյրներէն, համբոյրներէն հոգիներ-
բուն տարփաւար...

Ամպի կտոր մը արծաթւած՝ ներմակ շու-
ղէն լուսնակին,
Սիրախտաւոր գծագրչի կարօտովը նրբա-
գիծ,
Մրայօն ունի մը կը գծէ աչք-լուսնակին
արծաթէ,
Որ կը լողայ երագաթոյր անկողնին գիրկը
անքիծ...

Ու քափանցիկ, նուրբ սնդուսէ կտոր մը
ամպ վերմակէ
Լանջքն հոլանի, որ կապոյտին գիրկը
տոփոտ կը լողայ,
Նախանձին ձեռք՝ շուշանահիւս լանջքը
լուսնին վերմակէ...
Միսքիֆական շղարշով մը ընդելուզւած
ան, սակայն,
Պչրուհիի մը պէս տարփոտ խնկումին մէջ
կը դողայ...

ԿՐ ԿԱՆՉԷ

Կը կանչէ . զիս կը կանչէ .

Մերկ պարիկը ըղձամբներուս պուրակին .
«Կեանքը կ'անցնի . պահ մ'ալ ապրինք հեշտագին» .

Կը կանչէ . զիս կը կանչէ . . .

Առանձին , միշտ առանձին ,
Գրկախառնւիմք նիւղերուն պէս պուրակին
Սէրի ծաղիկն ռոտգեմք հոյզովն համբոյր
առւակին .

Առանձին , միշտ առանձին :

Ծոցին մէջ , գիրգ ծոցին մէջ .

Սուերներու , վերջալոյսի , գիշերի
Մեղրալուսին ապրինք յաւէտ հեշտալի ,

Ծոցիդ մէջ ու ծոցիս մէջ

Պարիկիս , ա՛լիս , ճանանչէ ,
Երբամ : Կարմիր կռնտն վայելիքն ունիմ
դէռ ,
Այսօր մանուկ մըն եմ անվիշտ ու անվէր .
Երբամ , ան զիս կը կանչէ . . .

ԱՊՍՊՐԱՆՔ

Բարև, շա՛տ բարև ապսպրեցի
Անցնող հովերուն, սուլող ձայներուն .
Բարև, շա՛տ բարև ապսպրեցի,
Որ տանին հեռո՛ւն, հեռո՛ւն, շատ հեռուն
Լճումիս գիրերն գրող կին հոգուն . . .

Կարօտիս համբոյրն ըզձանփիս կապով
Ամուր կապեցի երագիս քւիւն,
Որ տանի անոր շուշան ֆակատին,
Պատրանփի աղբիւր սեփ-սև աչքերուն,
Որ հեռո՛ւն, հեռո՛ւն, կը սիրէ քերևս . . .

Իդներու ծաղիկն է փքքեր այսօր .
Ես փունջ շինելէն չեմ յագեցնար դեռ .
Փունջ մը սէր, ով կին, քեզի եմ զրկեր,
Ղրկեր, ես լուրի կը սպասեմ տրոփուն . . .
Իդներու ծաղիկն է փքքեր այսօր . . .

Ապսպրանքներս գուցէ չհասան,
Իդներու գեղումն, ա՛հ, զիս կը խղդէ .
Կարօտիս նաւակն շունչով խօլավար
Երագի նամբով քեզի կը վագէ .
Թւերդ ինծի բաց, ինծի բաց, ո՛վ կին . . .

ԱՆՈՐ ՈՐ ԴԵՌ ԿԸ ՍԻՐԵՍ

Այս գիւտեր ինծի, սևերու աղջիկ, նարտով
կուգաս,

Հարսնութեանդ ներմակ նամբայէն շե-
ղած.

Ու, ո՛վ հեգնութիւն, դուն, նոր սէրի մը
նոր ուխտաւորը,

Ինծի կ'այցելես,

Մինչ հոգիիս մէջ դժբաղդ սիրողի հի՛ն-
հի՛ն սէրերուս կարօտը կ'այրի...

Հարսնութիւնդ օրհնող կրօնքի քունոտ
տաղերուն մէջ ես

Ա՛հ, էտլվայսեան սէրիս մահերգը կը
լսեմ տխուր.

Նարտ ես կապեր, ներմակ ես հագեր,

Ու չես զգար քէ հոգեվարող սէրս իմ սև
անէծ՛ես է նարտիդ հիւսեր...

Սևերու աղջիկ, դուն չհասկցւած հալա-
ծականիս խորհրդանշան,

Ընկեր ձեռքերէ վիրաւոր սիրտիս, դուն
երազ աղջիկ,

Վերջին հարւածով՝ ներմակներու մէջ
նամբայ կը բաժնես.

Է՛հ, երբ-աս բարով, համբոյրըս զարնող
փափուկ ձեռքերուդ...

Սևերու մէջ մենք սիրեցիմք իրար, ներ-
մակներու մէջ ինձ կը մօտենաս.

Մինակ պատանփիդ մէջ ներմակներով
տեսնել կ'ուզէի...

Դո՛ւն ալ ինձ այդպէս խոստացեր էիր :
Բայց... կին ես դուն ալ...

Այս գիւտեր նորէն սև սէրըդ բերիր.

Դժբաղդ սիրողի խոցոտ հոգիիս մէջ հին
սէրերուս կարօտն այրեցիր...

Գնա՛, ո՛վ աղջիկ, մերկացի՛ր, նորէն հա-
գիր հին սևերդ,

Որոնց մէջ այնքան սիրեցի ես քեզ.

Որովհետև դեռ քեզ կը սիրեմ ես...

ՆԱՓՕԼԻ

ՆԱԲՈՒՆՆԻՒՄ ԵՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վերջալոյսդ իր ոգիով կը խմեմ, կը խմեմ,
 չեմ գինովնար,
 Ու ստինքիդ փաղցրութիւնները կը յոր-
 դին. կ'այրի ծարարս անմար.
 Կը խմեմ չեմ գինովնար. կը խմեմ չեմ յա-
 գեմար...

Վեհ վէտովիդ ոտքերուն տակ կ'երկրպա-
 գեմ, կ'աղօթեմ, չեմ ձանձրանար,
 Մշուեցերուդ հետ ես համակ մշուե կ'ըլ-
 լամ, չեմ գոհանար.
 Ի՞նչ փափկութիւն, ասուածային ի՞նչ
 փաղցրութիւն, չեմ հասկնար...

Նաւակներուդ հետ ծփծփուն ծովիդ կուրծ
 քին, կը լողամ, կը լողամ ու չեմ
 դողար,

Կ'ուզեմ ա՛յս տեղ, ա՛յս ջուրերուդ մէջ
 խեղդուիլ, ա՛յս, չեմ կրնար,
 Մեռնիլ կ'ուզեմ քեզ չզգալու համար մի-
 միայն... կ'ապրեցնես սակայն դուն
 զիս անմահօրէն, անչարչար...

Աղջիկներուդ չփնադութեան առջև համակ
 յոյգերով ես կը սրսփամ,
 Կը հալիմ ու կը հալիմ, բայց յորդօրէն կը
 լրանամ վերջալոյսիդ պէս անքա-
 խիծ, ժպտավառ.

Նարուական երգի մը պէս կը թրթռամ,
 կը սրսփամ, կը մարիմ, չեմ վերջա-
 նար...

ՍԻՐԱՂՈԹՔ

ՃԵՄԻԼԷԻ ՅԻՇՍԱՍԿԻՆ

Բա՛ց երեսըդ, բա՛ց երեսըդ հրա՛ճֆ, ե-
բա՛զ լուսայորդ,
Բա՛ց երեսըդ, որ ո՛չ արև և ոչ միւտոն է
եղծեր.

Աստուծային հպարտութիւնս ոտքերուդ
տակ ֆաղցր հատնումիս լուս աղօթ-
քը կ'աղօթէ,

Բա՛ց երեսըդ, բա՛ց երեսըդ, մսեղէն
կուռֆն տենչերուս...

Բա՛ց երեսըդ, գեղեցկութեանդ անեղծու-
թեան անունովը կ'աղերսեմ,

Ու ես աննիրք երազներով, հայեացքով
քեզ համբուրեմ.

Բա՛ց երեսըդ, խորհուրդներուս դուն
մազնիսող Սիրանդրի.

Համբոյրներուս համբոյրովը քեզ օծեմ ես
քրմօթէն...

Ես աստուած մը, գերիի պէս կ'երկրպա-
գեմ քու առջև,
Բա՛ց երեսըդ, աստուածութեանդ առջև
անհեւ աղօթեմ.

Քու պարկային հասակիդ դէմ մանուկի մը
մեռելին պէս երազեմ.

Ու անխոնարհ հպարտութեանս շրթունք-
ներով ոտքիդ փռչին համբուրեմ...

Բա՛ց երեսըդ, հպարտութեանս աստու-
ծուհին, աղտորութեանդ անունովը
կ'աղերսեմ...

ՎԵՐՋԻՆ ԼԱՐԸ

Զուքակի մը աղօթփին լուռ կ'ունկնդրեմ...
Վերջալույսի աղօթերգ մը տրտմալի,
Բանաստեղծի դագաղի մը ետևէն,
Որ կը հալի՛. կը հալի՛ ու կը հալի՛...

Մէկ լարի վրայ... Ու ա՛լ ամէն մեղմ հը-
պում
Կնտնտոցի վերք մ'է անբուժ, մահագին.
Ու ամէն «ախ» մահ մը ջուքակ այդ հո-
գուն...
Զուքակի մը կ'ունկնդրեմ աղօթփին...

Զուքակի մը կ'ունկնդրեմ հուսկ «ախ»ին,
Մէկ լարի վրայ... ու լարին հետ մահա-
հեծ,
Կմախք կուրծքն ալ կը նդփի ջուքակին.
Ու «ախ»ովը հին ջուքակին կուլամ ես...

Վերքով հիւսած կուրծքս հոգիիդ կուրծք
չինէ,
Հոն նեղեցիլիք, կոտորելիք բան չմնաց.
Ու այդ կուրծքիդ ցաւերովս լար չինէ,
Ա՛լ հալելիք, մաշելիք բան չմնաց...

ԿԱՐԱՊԻՆ ԵՐԳԸ

Լէմանի կապոյտ ջուրերուն գոգը՝ գիւե-
րին մէջ լուռ,
Կարապի կապոյտ համբոյրը տեսայ: Կա-
րապի համբոյր...
Ու ճեգ փնտռեցի, շրթունքդ փնտռեցի,
բայց չգտայ, ճո՛յր,
Կարապի համբոյր... բայց ո՞վ պիտի տայ
ինձ, ո՞վ, ե՞րբ և ո՞ւր...

ՅՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մնաս բարո՛վ չեմ ըսեր,
Թէ պատրանքի հովերէն
Թափառայած ճշիւմ ես
Անգքօրէն, քրտօրէն...

Վերջալոյսի շողերուն
Հետ քէ հալին իմ յոյսեր,
Քեզ տեսնելու յոյսն ունիւմ.
Մնաս բարո՛վ չեմ ըսեր...

Մանկիկի մը պէս նկուն
Կը հեկեկամ ես շատ հեղ,
Դաժանօրէն քէ խլիւին
Ըղձանճներս սիրագեղ:

Բայց պիտ' չ'ըսեմ ես յաւէտ
Մնաս բարո՛վս ճե՛գ վերջին.

Թէև մռայլ, մահամերձ
Հսկեմ դանդիռն ցուրտ շիրմին :

Հին յուտերուդ տակ հալին
Սև քախիծս. ու դուն ժպտիս.
Նոր նոր յոյսեր կը ծնին.
Յտեսութի՛ւն, սիրելի՛ս...

Ք Ե Չ Ի

I

Հի՛ն հի՛ն սէրերուս լիւած ֆնարին
Լաբերն հիւսելէն ինձ եկար, ո՛վ կին,
Շունչէդ շունչ տըւիր, հոգիէդ հոգի,
Երգենք այս գիշեր շքոնք շքոնքի...

Որքան բարի ես, դո՛ւն, ո՛րքան ֆնֆոյշ,
Տուր որ ես խմեմ սէրդդ դառնանուշ.
Ու երգենք այրող երգերն տրտմերեր,
Ես աներգ, անսէր շատ եմ տառապեր...

Սէրն իմ կրօնըս, աղօթքըս երգն էր.
Չեմ ուզեր մեռնիլ ես աներգ, անսէր.
Մուրատըդ առիր, ինձ մուրատըս տուր,
Մուրատըս—խմել թոյն սէրդ ցմբուր...

Կեանքս երգ մը ըրէ. երգ մը կարապի,
Երգէ՛, հոգեվարքս անվերջ երկարի.
Երկնային աստուած չ՛ունիմ ես, ո՛վ կին,
Իմ աստուածուհիս եղիր երկրային...

II

Կարօտըդ վարդի, տատասկի նամբայ,
 Հոն սէրըդ ցաներ է համբոյր ու թոյն.
 Ամէն մէկ փուռի կաթիլ մը արիւն,
 Ո՛վ կին, քեզ կուգամ ես սիրտի վրայ...

Սիրտէն զարնըւած վիրաւորի պէս
 Ծարաւ՝ շուրթերըս քեզ կը փնտոտեն հուր,
 Կարօտըդ ովկէան մը գով աղի ջուր,
 Վերջին կաթիլը կ'ուզեմ խմել ես...

Ամէն մէկ փուռի կաթիլ մը արիւն,
 Քեզ կուգամ այրող կարօտէդ գինով.
 Եկո՛ւր ինձ, ո՛վ կին, հովի թևերով,
 Ես ծարաւ. սէրի շատըրւանն ես դուն...

III

Բրմանոյճներու նուռ ստինքներուն
 Կուր-քէն կը դառնաս երգով օրօրուն.
 Բաժակ մը գինի տուր ինձ այս գիշեր,
 Սիրող ուխտաւոր ես շատ եմ յոգներ...

Դուն երագներուս մսեղէն բագին.
 Քեզ պատարագւոր ես քուրմ մը, ո՛վ կին,
 Սիրտիս արիւնէն բաժակըս լեցուն,
 Քեզի եմ եկեր եօթ գիշեր անժուն:

Կուրծքըդ եղիւսեան հեռանքի այգի,
 Ստինքներէդ հուր գինի կը կաթի.
 Պարպէ բաժակըս, գայն լեցուր կրկին,
 Սէրիդ գինիով ինձ դարձուր, ո՛վ կին...

IV

Եկո՛ւր, շուրթիդ երգն չհասկցւած յոյ-
գերու,
Կեանքի, մահի, ո՛վ կին պլպուլ տրտմեր-
գու,

Օրօրերգէդ սէրիդ երազը անմահ
Ու մահերգէդ կը խմեմ ես Նիրվանա...

Այսպէս, ո՛վ կին, ամէն գիշեր ինձ եկուր,
Սիրտիդ մէջ սէր, շուրթերուդ երգ ու
համբոյր,

Սէրի վերքին, արնոտ սիրտին բալասան
Սիրականի երգն ու համբոյրն են միայն...

Ես գիշեր մը անարշալոյս, դուն երազ,
Հսկէ՛, անո՛ւտ, այս գիշերին սիրանագ.
Ու մերկութիւնդ ըրէ ինձի անկողին,
Որ քնանամ ու չարթննամ, ազու՛ր կին...

V

Եկո՛ւր, ո՛վ կին, եկուր նորէն այս գիշեր,
Յոյսիս յոգնած քիթ-եռները հաւաքած
Սէրիդ միսքիք սափորին մէջ առեղծւած,
Ուր, ո՛վ գիտէ, քանի՛ սէրեր ես քաղեր...

Սպասումի ցամաքներու երկայնքին՝
Յոյսիս ներմակ քիթ-եռնիկները մուր
Տատակներու վրա քառած ոգեվար
Քու քայլերուդ վերադարձը հսկեցին:

Ու դուն եկար երգով մը հի՛ն օրերու...
Ու իմ արնոտ յոյսերուս, ա՛խ, չեմ գի-
տեր.

Օրօրե՞րգ քէ մահերգ մըն է տրտմերեր,
Ո՛վ կին, լացող այդ երգըդ հին օրերու...

VI

Յուրտ ամայութիւնը սիրտիս, ո՛վ կի՛ն,
 Սէր անմահութեան դարձուցիր երկի՛ն.
 Սէրիդ ողկոյզէն բաժակըս լեցո՛ւր,
 Դուն լեցուր ու ես պարպեմ ցմբուր...

Ես անյագ ծարաւ, դուն ակ անսպառ,
 Տուր գինովութեան ինձ երանքն աննառ.
 Շուրթս ձախ ստինքիդ քող ես ֆնանամ,
 Աղւոր կի՛ն, անայգ գիւտեր մը միայն...

Սիրտս սէրիս սկիհ, արիւնըս գի՛նի,
 Խըմէ՛, գինովցի՛ր, հոգիդ քող փրփրի.
 Ապրինք գիրկ գիրկի—համբոյրի գոյգ
 ծով—
 Դուն արիւնովս արբած, ես սէրովդ գի-
 նով...

Գի՛նիդ տուր խմեմ, խմեմ գինովնամ,
 Այս կեանքը կանցնի... մահ կայ, գերեզ-
 ման...
 Վաղն արժաւոյսին հետ, ո՛վ կի՛ն, գուցէ
 Մահը այդ աղւոր աչքերդ գոցէ...

VII

Զոյգ մը ծաղիկ, դուռն ու ես,
Բաղդը ծըղօտն է գատեր.
Քու սէրէդ, իմ կարօտէս,
Ո՛վ կին, մեղու եմ դարձեր...

Բոյրիդ նամբէն, կին—ծաղիկ,
Ես՝ սիրավար խենդ մեղու
Քեզ եմ եկեր յոգնաբեկ,
Բաժակէդ մեղր ծծելու:

Բա՛ց քերթիկներդ, պատանֆէ՛ր
Մեղու սիրտըս սէրովդ լի,
Գոգդ երանֆի երկինֆ է,
Թաղիմ, մահէս կեանֆ ծնի...

VIII

Ահերգէս պսպղուն աստղերը լացին,
Լացին կուրացան. ա՛լ քեզ չեն տեսներ...
Աշխարհն է քներ, քներ է լուսին,
Արթուն եմք, Պէլլա՛ս, դուռն, ես ու գի-
ւեր...

Դիցանոյճներու երազ քեւերէն
Առագաստիդ ճիւղն անկողինն՝ հիւսեր,
Ես, ա՛խ, նոր Քերամ քեզի կը կանչեմ,
— Եկո՛ւր, աղւորըս, եկո՛ւր, այս գիւեր...

Անմուրազ փեսայ, անհարս անկողին
Քեզի կը սպասեն, եկո՛ւր նագելիս,
«Ահ» էն պէմուրատ սիրողին, ո՛վ կին,
Աստուած է մեռեր, դուռն ալ կը մեռնիս...

IX

Ձայնիդ արցունք, ձայնիդ համբոյր,
 Ձայնիդ արիւն... հէլալ ըլլայ...
 Պէլլա՛ս, երգէ՛ սիրասարսուռ,
 Երգէ՛ հոգիս քոյ արիւն լայ...

Երգըդ միւտոն գեղեցիկին
 Արիւն շուրքէդ կաթիլ կաթիլ
 Հոգիիս մէջ քափէ, ո՛վ կին,
 Ես շունչիդ տակ կ'ուզեմ հալիլ:

Դուն սիրամայր, ո՛վ կին չֆնալ,
 Երգէ ինձի հուր ու համբոյր,
 Ու ես ըլլամ ստինքէդ կախ
 Սէրիդ մանուկն. ապա... մեռցուր...

X

Երգէ՛, աղւոր կին, երգէ՛ այս գիշեր,
 Սիրտս սէրի ծով է, դուն երգի մրրիկ.
 Թաղէ լանջֆիս խորն փրփուր ու ալիք,
 Երագ մը անուշ քեզ-գիս է գրկեր...

Կեանքը երագ է, իմ չֆնալ Պէլլաս,
 Այս երագն, սակայն, կեանքն իսկ է ան-
 մեռ.

Այսպէս՝ դուն ու ես, երկու սիրտ մէկ
 սէր,
 Երկու անկողին՝ սէրի մէկ երագ...

XI

Միրտըս խունկ, Պէլլա՛ս, կարօտըդ
 բուրվառ,
 Ա՛լ հերի՛ք մխայ կին քայքայ վեր.
 Մուխը ձիւն դարձեր, գլխիս է մաղեր,
 Ու դեռ կը սպասեմ, կը սպասեմ չես գար..

Կարօտիդ քամբան երբոր մեռնիմ ես
 Բաց աչքերուս մէջ սպասումն պիտ՛ լայ.
 Ու դուն վիրաւոր սիրտէդ սիրատենչ,
 Միրողի արցունքն սև աչքերուդ մէջ,
 Օր մը պիտի գաս նոյն քամբուն վրայ,
 Նոյն վերքով խոցւած մխայ ինծի պէս...

Քեզ դեռ կը սպասեմ ախով, դուն չես
 գար,
 Ախըս «օխ» մը սուր, սև օր մը, Պէլլա՛ս,
 Միրտըդ կը մխի, ու դուն ալ կուլաս,
 Կուլաս, կը սպասես մահին... ան չի
 գար...

XII

Գինով ես, Պէլլա՛ս...
 Գինովութեանդ սրբան եմ կապեր
 Իմ թեւերուս մէջ:

Պառկեցուր հեշտանքդ ու ես քեզ երգեմ
 Սէրի երգդ—կեանքի բանաստեղծութիւն
 Որ ինձ ուսուցիր գիշեր մը անհուն...

Գինով ես, պէլլաս...
 Անօրէնք սէրըս հրդեհ է վառեր
 Սև աչքերուդ մէջ:

Սէրիդ հրդեհին ես նոր Զրադաւս
 Գինովութեանդ՝ հուր արիւնս գինի,
 Գրկէ գիս, արիւնս քու մէջ թող ծաղկի...

XIII

Ես երագատես, դուն երագ էիր
Ու ամէն գիշեր
Խաւար աշխարհիս երգով հսկեցիր...
Երագդ անուշ էր...

Այս գիշեր, ո՛վ կին,
Քան երագն անուշ մարմին էս հագեր...
Երա՛գ ու... մարմին...
Թո՛ղ ալ չդառնան երագի օրեր...

XIV

Դուն հին օրերուս սէրովը յդի,
Իմ աղւոր Պէլլաս, երգով տրտմերեր
Սէրիս մանկութիւնն ծնար այս գիշեր,
Ու մանուկ սէրըս քեզի կը ժպտի...

Երգով ծնար զայն, աներգ կը մեռնի,
Իմ անժուն սէրիս կախորբան հիւսէ
Երգի քեղերով, մարմին երագէ,
Ու ձախ ստինգէդ ան քող սնանի...

Մանուկ սէրս անուշ մեծցեր է, Պէլլա՛,
Երէկ կը ժպտէր. ան այսօր կուլայ...
Երգէ քանի երգդ սէրովս է յդի,
Որ ամէն գիշեր մանուկ սէրս ծնի...

ՍԷՐԻ ԵՒ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

Ամէն մահ քանի ծնունդ մը ունի,
Սէրըս քող, Պէլլա՛ս, արգասաւորի
Յղութեանդ երգով .. Սպրինգ դուն ու ես .
Կարն է մայրութիւնդ ալ մանկութեանս
պէս...

ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԲՈՑԵՐ

ԱՐԴԱՐ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

Խաչելութեան սեւ օր մը բիրտ Օրէնքի նիրանէն
Պրծած՝ ծնունդն էր անմայր, որդեգիրը Ջրկան-
քին,

Անոր մռայլ ձորձերէն խանձարուրած մայրօրէն,
Ճիչն առաջին սուր մըն էր բոգ մարդկութեան
հոգիին...

Ննջարանն էր նկուղ մը, գերեզման մը մահաբոյն,
Սնունդն՝ միտքին աններող, աւերատենջ խոր-
հուրդներ,

Ու կրօնքին, Օրէնքին անյարութիւն մահացումն՝
Խանդն էր, Իդճն էր, Հրնւանքն էր, Սիրտն էր,
Կեանքն էր, Իտէպն էր...

Գեղնափորի մը մէջ քաց՝ Նորայրութեան ֆուրք
ոգին,

— Իրաւունքի վիրաւոր, մոայլատես գերեզման—
Այն գիւեքը ահաւոր ոռւմբն հսկէր մայրագին,
— Ճիւղաղներու, վրէժի, Թոյնի, Մահի պահա-
րան...

Այն գիւեքն էր ահաւոր, այն գիւեքն էր մահա-
բոյր,
Տառապանքը այն գիւեք, հագւեր՝ վրէժի հուր
շորեր,
Ու մեռելի պէս անյոյզ, ու մահւան պէս անսար-
սուռ,
Կարմիր Զրկանքն այն գիւեք արդար Ոնիր կը ծը-
նէր...

Ու խաւարին որդեգիրն լոռութեան մէջ դէպիւն,
Միածին մօր մը նման ծնունդն որբէր այն գիւեք,
Ու արիւնի շէկ իղձով մահապարփակ հոգիին
Կաթիլ կաթիլ Մոլուցքը անոր գոգը կը քափէր...

Ու գիւեքը կը հեւար ահումահով սեւ, յղի,
Ու գիւեքը երկունքի խիբերով կը գալարէր,
Ու գիւեքին գոգն կ'ապրէր դժոխք մը սուրբ վրէ-
ժի...
Այն գիւեքն էր ահաւոր, միւղաժին այն գիւեք...

Անցնող, շնչող պահերուն մէջ Մահն ուժգին կը
փշար,
Երբ դարաւոր Զսպումին կ'ամպանար ծուխն այն
գիւեք.
Ու Ռումբին հետ գրկախառն Ստեղծիչն ալ իբր
կապար,
Մարդկութեան բոց նակատին գեհեն մը վրէժ կը
քֆնէր...

ՌՈՒՄԲԸ

Ք. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ապրէ՛ յաւիտեան, Ջսպւած միտքերու դո՛ւն ըմբոստ երկունք,

Ապրէ՛ յաւիտեան, բզփտած սիրտի մահաժայթփ կորիւն,

Ապրէ՛ յաւիտեան, վետագոռ ցաւի արդար հարգատ,

Գերեզման պեղէ՛ ու անդունդներ բա՛ց խաւարչուտ՝ պռռնիկ սա՛ օրէնքներուն...

Ապրէ՛ յաւիտեան, անսուտ յաղթութեան հեմարիտ Ոգի,

Ապրէ՛ յաւիտեան, անիրաւութեան լեռնակուտակւած աւերող, ալող, աննեղ Մրրիկ,

Ապրէ՛ յաւիտեան, դուն մողոփօրէն ահեղ ու հըրփօր, ու աստածօրէն բարի, հեմարիտ,

Ու քո՛ղ աստածներն անգամ էու ուժէդ, փառքէդ սարսափին...

Ապրէ՛ յաւիտեան, որքան տակաւին վրիժառութեանդ հարածէն վրիպող նիւաղներ կ'ապրին,

Ապրէ՛ յաւիտեան, որքան տակաւին մարդ էակին մէջ ջիղ մը կը զգայ ու կը խլրտի,

Ապրէ՛ յաւիտեան, որ ռոտխներուդ լպիրօ դիակներ եօթներորդ խաւար անդունդներուն մէջ ա՛լ անէանան,

Մինչեւ որ մահերն այլեւս յագեման ու պարարտութեան մէջ դիակնանան...

Ապրէ՛ յաւիտեան, քանի երկիրը դեռ վեհ երկինքի մը չէ վերածւեր,

Ապրէ՛ յաւիտեան, քանի աստածներ երկիր չեն իջեր,

Ապրէ՛ յաւիտեան, ու կարմիր Սարսափն պտտուր մինչեւ վէս երկինքներու ու աստածներու իսկ հոգիին մէջ,

Մինչեւ որ արդար մահերուդ վախնան Գու մահդ ծնի...

ԷՏՆԱՅԻ ԱՌՋԵԻ

Ինճնաբուրվառ տանարիդ խրոխտութեան առջեւ
 ես կ'երկրպագեմ հոգիով,
 Ո՛վ բնութեան արդար վիժածքն, որ Արեաւիբք,
 Սարսափ ու Մահ կը ծխաս,
 Կ'երկրպագեմ Գեղի այսօր վսեմ Պատնառդ ու
 Սկիզբըդ կը պաշտեմ,
 Ես՝ բնութիւն, ատելավառ դո՛ւն իմ սիրտս մը՝
 տածուխ...

Կ'երկրպագեմ Գեղի, այսօր ու կը պաշտեմ Գեղ
 վաղը, ո՛վ իմ Գեղիքս,
 Դո՛ւն, որ, էտնա՛, Զարհուրանքի յուշարձանն
 ես, ու Արեաւիբքը պատմութեան,
 Ինճ սարվեցո՛ւր Ուժիդ գաղտնիքն ու ներքնչէ իմ
 հոգիքս հին հոգիքդ ամբողջ Մոլուցքն,
 Որովհետեւ Դում երէկին ես այլեւս, իսկ Այսօրինն
 ու վաղինը կուգեմ ըլլալ Ես մետայաղք...

Փա՛նք գալած քու Զայրոյքիդ, որ աշխարհի ու
 մարդկութեան ամբարտաւան պատանդաննե-
 րը դրդեց.

Տո՛ւր, որ Աջ ձեռքըս ըլլայ Ան, ու քայքայեմ ու
 աւերեմ Տիեզերքը սողոմածին,

Մեսինաներ ընեմ աշխարհն, ու անգաւակ, այրի
 մայրեր իրե՛նց, իրենց արցունքներուն մէջ
 իսկ խղիւսեմ,

Ու ես իմ իսկ հուր բոցերով աստածութիւնս յա-
 ւերժացնեմ...

Տո՛ւր, որ Գեղ պէս Ե՛ս ալ ամպէ փօտի կապեմ ու
 գլուխիս դնեմ ձիւնէ փռապսակ,

Ես Գե՛գ հասնիմ, որովհետեւ սա ցեխսսին աշ-
 խարհին մէջ աստածութիւնս եղծեցաւ.

Ես Գե՛գ ապրիմ ու Սարսափս Դարե՛ր, դարե՛ր,
 դարե՛ր ապրի անմահօրէն,

Ու անունէս, յիշատակէս դիւահալած մարդկու-
 քիւնը ծովը քափի...

ՀՈԳԻԻՍ ԽՈՐԷՆ

I

Ո՛հ... արիւնի ատելավատ ուրաւամն է խե-
լաներ գիւտի այս սեւ ժամին
Հոգիիս մէջ մահաբաղձ, ուր եօք-գլխեան կատ-
ղած դեւեր շղթայափետր, մոլեգնօրէն կը
վագեն...

Կը նակատեն, կը յօշոտեն էութիւնս, որպէսզի
ե՛ս, ես ալ անցնիմ իրենց գլուխ,
Ո՛ւ վիրաւոր, ո՛ւ դիւացած իմ հոգիիս ամբողջ
բափով կատաղօրէն փերեմ ինչ որ կեանք ու-
նի...

Ո՛հ, սեւ ամպեր հոգիիս խորքը այս գիւտեր
մոլուցք ու բոյն կ'անձրեւեն,

Հոգիս այսօր — սագմադաւտ մը գարհուրելի —
աստուածներու դիակներով է ծածկւեր...

Ատելութեան մոլեխինդով գագանացած ես աստ-
ւածներ եօքը անգամ մեռցուցի,

Ու դիւային կատաղութեանս մէջ իմ հոգիս, ես
ինքզինքս կը բզտեմ...

Զարհուրեցե՛ք, փախե՛ք ինէ այս գիւտեր, ո՛վ բե-
կորները մարդկութեան,
Փախե՛ք ինէ, այս գիւտեր, ո՛վ գառամած կին, ո՛վ
սպուռ ծեր, որ հոգիիս դիւայնութիւնը կու-
լաք,
Փախե՛ք ինէ, գարհուրեցե՛ք, գիւտերն հագե՛ք այս
գիւտեր...
Աստուածութեան, մարդկութեան դէմ կատաղու-
թեանս եօքը գլխէ մահաբաղձ Դեւն հոգիիս
մէջ սեղորէն կը մոնչէ...

II

Զարիք երկնելէն, արիւն խմելէն ու բոյն փախե-
լէն ես չեմ յագնար,
Կ'ուզեմ որ պռոնիկ մարդկութեան գաւակն ըլլա-
լուս Ոնիքն վրէժով քաւեմ...
Ո՛վ իմ վրէժս, եօքն անգամ սեղեղ քան բազու-
թիւնը սողուն, օճագոյն, աղին մարդկու-
թեան,
Ո՛վ իմ վրէժս, եօքն անգամ վայրագ քան սեղեղ-
նութիւնն ամբողջ ցաւերուս,
Ո՛վ իմ վրէժս, որի սարսափը կ'ուզեմ որ բոլոր
մայրերու արգանդը ամլացնէ...

Ո՛վ իմ վրէժս, երկաթ ռոտերուդ տակ բո՛ղ
մարդկութեան ոնրամիտ գանկը եօքն հեղ
նզմի,

Որովհետեւ ե՛ս մարդը ամէն տեղ, ամէն ժամանակ
նոյն վատ գագանը գտայ ու լացի...

Թո՛ղ վայրագութեանդ բարի լախտին տակ պաշտուած աստածներն անգամ գլխատուին,

Որովհետեւ ես այդ աստածներն ալ իրենց ձեռակերտ մարդ-գազանին չափ վատ ու չար գտայ...

Գտայ ու լացի ու տառապեցայ... եւ Տառապանքիս եւ Արցունքներուս արդար վրէժը լուծել եւ կ'երդնում...

Ուրեմն իմ Անունս քո՛ղ Սարսափն ըլլայ, իմ Խտէալս՝ վրէժ ու Քանդում, իմ Կեանքս Մահն անոց...

Ու մարդ-գազանին Համիտներն անգամ իմ էութեանս քով հրեւտակներու պէս ձիւնափայլին...

Քեզի՛ կ'աղօթեմ, ո՛վ իմ Սարսափիս, ո՛վ իմ Ոնիրիս ու Մահատենչիս կարմիր Աստածը, Քեզի՛ կ'աղօթեմ հոգիիս խորէն, ինձ մտիկ ըրէ՛, դուն որ բարի ես կատաղութեանդ չափ, Այս գիւշեր պաշտուած, կեղծ աստածներու սեւ զլուխներով Քեզի՛ եմ եկեր.

Ու անոց զազիր մոխիրին վրայ սարսափիս գանձ կանգնել դժգոհ,

Այդ անյարութիւն գերեզմաններուն հսկելու համար վրէժիս քունաւոր, արդար իժերուն քուխսի եմ նստեր...

III

Երէկ գիւշեր դիւահալած՝ ռոտխներուս սուերներն ու մտապատկերն իսկ ռերախանձ հալածեցի,

Ու մահացու տոնութեանս քոյնն ժայթփեցի անմեղներուն իսկ ցակատին...

Չղջումիս պահն է այս գիւշեր... մահամերձի փափուկ, անուր բարութիւնով զանոնք իմ շուրջըս կը կանչեմ...

Ըսէ՛ք որ գան, ըսէ՛ք որ գան, աղաւնութեանս սրբութիւնովն այսօր անոց կը ներեմ ես, Ըսէ՛ք որ գան, մէկիկ մէկիկ գրկեմ զանոնք ու զղջումիս սուրբ համբոյրովը համբուրեմ...

Մեղայ՛ անոց, որոնց զարնող ձեռքերն ուժգին պրկեցի ու բազուկները կոտորեցի,

Մեղա՛յ անոց, որոնց շեւտին ես այսահար հոգիովս դժոխօրէն հայհոյեցի,

Մեղա՛յ անոց, որոնց տկար սգիտութիւնն իմ բրտոցի գիտութիւնովս սպաննեցի,

Մեղա՛յ, մեղա՛յ, աստածարնակ վեհ երկինքին, որի դէմ ե՛ս խոխտացի,

Ու կապտանուր կուրծքը ազար սեւ Անէժփիս ժանգոտ շանքովը խոցեցի...

Ըսէ՛ք որ գան, շուրջս հաւաքիւն վիրաւորներն իմ
զէնքերէս,

Ըսէ՛ք որ գան, ու ներումիս քաղցր կարօովը վը-
րէժխնդիր տենջանքներուն ծառը ցօղեմ,

Ըսէ՛ք որ գան, ռոտիներս մահամերձի մահիճիս
մօտ,

Որովհետեւ կեանքիս բոլոր վայրկեաններուն Ա-
տելութեան քոյնով զանոնք գալարեցի...

Թո՛ղ գան Ոյսի, Թոյնի, Վրէժի Աստուծիճ շուրջ,
որ հոգեվար կը տւայտի, ա՛յս, այս գիշեր...

ԵՐԷԿԻՆ ՄԱՀԸ

Երեսուն երեք Տարւան Մեռնողներու Արիւնէն

ՀԱՄԻՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վայրագութեան եռժանիով սիւնաւոր շէկ խոր-
հուրդներ գանկս արիւնի ծով դարձուցին,
Ու Մեծ Յաւիս աստուծայադը վրէժին բոլոր
զէնքերովը զինւած այսօր,
Խարուկավառ հոգիներուն անմար բոցէն երանու-
քեանս Ջահն եմ վառեր,
Ու յօշոտուղ հոգիներուն պատմութիւնով իմ վը-
րէժս, Յեղիս վրէժն, Մարդի վրէժն եմ կռա-
ներ...

Տւէ՛ք ինձի, ռնիրներու Ստեղծիչը ու Ալլահը,
գազանութեան բիրտ Աստուծը,

Տւէ՛ք ինձի, բռնութեան Պետն ու Գահակալն,
գալըմութեան Թագակիրը,

Տւէ՛ք ինձի, հէ՛ք մայրութեան հուր Անէ՛ծօքը,
պատմութեան Մուրն, արարչութեան սեւ Սը-
խալը ու բնութեան նիւաղ Վիժածն աննախըն-
քաց...

Տւէ՛ք ինձ գայն, իր Հաւատփին, իր Ալլահին Նա-
խատիւքն ու Ամօքն անջինջ,

Տւէ՛ք ինձ գայն, ու դարաւոր Յեղիս Վրէժին շէկ
սւինով մեղամարտիմ,

Տւէ՛ք, ու իմ Ատելութեանս սալին վրայ ու Վրէ-
ժիս մեծ մուրնին տակ իր ոնրամիտ գանկը
նզմեմ,

Ու իմ արդար Կատաղութեանս հարւածներէն ու
Սարսափիս աստուածահար պողպատ Լախտէն,
Ներունները սեւ Անցեալին, ո՛ւ ցարերը ո՛ւ շա-
հերը բոզ Ներկային ո՛ւ սաղմերը Ապագայի
բռնակալին սարսահարիմ...

Տւէ՛ք ինձ գայն, այսօր Վրէժս դահիւններու դահ-
նին արիւն շոթերն ինձի է հագցուցեր,

Ես Սուրս այսօր Յեղիս վիզէն դարե՛ր դարե՛ր
կախող կրանիդ երկմախարէն եմ սրցուցեր,

Ու դահնութեանս շառայլ շապիկն Արդարութեան
համար իյնող Մարդ Էակին արիւնին մէջ ներ-
կեր եմ հիր...

Տւէ՛ք ինձ գայն, Կատաղութեանս, Զարհուրամփիս
յանձնեցէ՛ք գայն...

Ո՛հ, որբերու, այրիներու, անիւններու, մոխիր-
ներու լեզուներովը կ'աղերսեմ.

Տւէ՛ք ինձ գայն, ու ես անյոյզ՝ Եօքանասունը
Եօքն անգամ, Եօքանասունը Եօքը կերպ ըս-
պաննեմ զինք.

Որովհետեւ Յախնիրներու, ոնիրներու ու արիւնի
սեւ պատմութեան վրայ ձեւեր եմ հնարօգնեքս
դահնութեան...

Տւէ՛ք ինձ գայն... իբր զբօսանք, արդարութեան
արիւնին մէջ ներկած մագերն ու քարքիչներն
մէկիկ մէկիկ ես փրցնեմ,

Ու գաւակի կսկիծովը գալարատանջ հէ՛ք մայրե-
րուն խոր խշխիւնն ունելիով իր եղունգները
խածոտեմ.

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ լպիրօ մարմինն
իմ Վրէժիս Շամփուրներովը ես տաղեմ,

Ու իր Էսվը նախատած սա մարդկութեան սւին-
ներով, գնդակներովը ծակծկեմ.

Տւէ՛ք ինձ գայն, ու իր Յովագ գազանութիւնն Գո-
ռոզութեան քարձուհներէն ես կախեմ վար,
Ու անգղներու, բազէներու կեր դարձնեմ կաքով
լոգցող իր մարմինին վերջին պատա...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ իր կոկորդիս օ-
ղակ հիւսեմ Սէրայ Պուրնի ալիքներէն,

Օղակ ջուրի ու արիւնի ու ոսկորի, որ ինձ հիւսել

սովրեցուցին հոն ջրամոյն քաղաղները...
Տւէ՛ք ինձ գայն, ու ես կ'երդնում, խեղդողներ-
բուն ամբողջ օրիասն ու հոգեվարքն ապրե-
ցընել...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ Գագանուքեանս
սուր կեռերէն կախեմ զինքը իր կողերէն,
Ու անտառի գագաններուն, սաղանիչ շափալնե-
րուն ու գայլերուն,

Ու բորոտած, խեղճ շուններուն իսքամայօլի՝ ճրի-
աբար իր ոսկորները բաշխեմ ես...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ կարմիր վրէժս
հրաւէկ քասով իր ռերամիտ գանկն պսակեմ,
Ու վրէժս գիւտեր ցերեկ դարբնող անգուր ոգիներ-
րէն խաւած երկաք հաւկիրներով իր անուր-
ները զարդարեմ...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ, դէպի արիւն,
դէպի ռնիր վայրագավագ իր ոտքերը Անաս-
նուքեան երկաքովը գամեմ, պայտեմ,

Ու իր յայրատ, խէնէ՛հ հոգին անմեղներու կրակէն
հալած կապար ծովի մէջ մաղմաղեմ...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ, Ատելուքեանս
միրամներով դժոխածին իր սեւ հոգին բզբ-
տեմ ես,

Ու կատաղած յովազներու, մոլեգնավար վագրե-

բու հետ արիւնաբաղձ իր սեւ «ես»ը Նախա-
տինքի կրկէսն նետեմ...

Կանչեմ անայր ու անգուակ բոլոր մայրերը Թուր-
քիայի, որ իր սուրէն այրիացան,
Կանչեմ կոյսերը աշխարհի, որ դիւածին Ոնրագա-
րին փառատումը տօնախմբեմ...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ, Անպատուքեան
փայտէն խաչեմ զինքն գլիվայր,
Ու հրաւէր կարդամ բոլոր դժոխաբնակ ոգիներ-
րուն, որ գան ծափել նախատինքի ծնծղանե-
րով...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ, դիւանուքեանս
մագիլներով իր մարմնը մորքագրեմ,
Ու վրէժիս հուր պապակը յագեցնեմ իր արիւնին
վերջի՛ն վերջին սեւ կաքիլով...

Տւէ՛ք ինձ գայն, անգամ մըն ալ, Զարչարանքի
երկաք ցիցին վրայ ցցեմ նիւաղուքեան այդ
մարմնացումն,

Ու խաւարոչին, անյարութիւն գերեզմանի մը
յատակը ողջ ողջ քաղեմ...

Տւէ՛ք ինձ գայն, տւէ՛ք ու ես անոր վիզէն անցնեմ
եղբան, կախեմ հին ու նոր գերութեան երկ-
նաբար,

Ու ես անսիրտ՝ անխղճօրէն հրամայեմ նիւաղնե-
րու վայրագներուն, իր Տառապանքն գիւտի

ցերեկ կռանել, դարբնել...

Տւէ՛՛ք ինձ գայն, մեռնողներու հոգեկարբէն գա-
մեր, նետեր, սուրեր, շամփուր եւ հաւաքեր,
Ու իմ վրէժիս մատերովը, գազանութեանս հը-
նարբներով օրօրոց մը հիւսեր եւ ես իրեն հա-
մար...

Տւէ՛՛ք ինձ գայն, ես դարաւոր Տառապանքէն իմ
հէ՛՛ք ցեղիս՝ դիւսարսափ Քաւարանն եւ
պատրաստեր իրեն համար:

Տւէ՛՛ք ինձ գայն, որովհետեւ վրէժխնդրութիւնս
անչափելի ու սեւ ցաւիս ահագնութիւնն
աստուծներու մեծութենէն աւելի է...

Տւէ՛՛ք ինձ գայն, ու ես կ'երդնում ամէն ցաւող ու
յօժատուող հոգիի սուրբ վրէժին վրայ,
Որ եօքն անգամ եօքանասունը եօքը կերպ
սպաննեմ զինքը դիւօրէն.

Մ'ինչեւ դեւերը դժոխքին ու ճիւղներ տարտարո-
սին այդ ճիւղին չարչարանքէն խղճահա-
րին...

Տւէ՛՛ք ինձ գայն, տւէ՛՛ք ինձ գայն ու իմ Սարսափս՝
իր անունին, յիշատակին ու պատմութեան
Տապանաբար ընեմ անխախտ...

ՆՈՐ ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ

I

Դարերու մէջէն փախցի ես, ու ամէն մէկ ֆայլիս
Արդարութեան հիւր արիւնը տեսայ, գայն հո-
տոտեցի,

Ու ֆալած ճամբիս ամբողջ երկայնքը ես ռնիրնե-
րու քարխոտ պատմութիւնը արիւնագիր
կարդացի տխուր...

Դարերու մէջէն ֆախցի անդու ու արդարաբաղ
տա՛՛մ մոխիրներէն ռոփերս այրեցի...

Որբերու ֆուրձով ես ֆրձուրեցայ, ու անոնց կող-
քէն ֆախցի, անոնց ցաւերն ապրեցայ,

Ու որբացնող վայրագ ձեռներուն դիւային ծափերն
ունկնդրեցի...

Գետափներէն ես մերկ դիակներու ալետար տող-
անցն անվերջ դիտեցի.

Ու ա՛յն աստուծին, որի զոհեցին, որի անունով
զոհեցան, տեսայ շնական ծիծաղը ծիծառն-

ւած...
Աւերակներու մխացող՝ կողֆին խարդալս հաւատ-
ֆին ամբարտակներուն առջեւ կանգնեցայ,
Հո՛ն արինաներկ տեսայ ձեռքերը, որ պիղծ ա-
ղօքֆին ջուրով Ոնիրէն կը մաքրուէին:
Տեսայ որ անտուրք սրբութիւններու համար բա-
զիններ կանգներ են հպարտ ու ամբարտաւան,
Տեսայ Եսայիէն անունին կանգնած տանաբներու
մէջ Ոնիրն որջացած,
Ու ես քափառիկ՝ դարերու մէջէն անտուն փայե-
ցի...
Կեղծ աստուածներու համբեցի անվերջ արձանա-
ւարքը, որոնց առջեւը Արդարութիւնն իբր
Կերոն կը վառէր,
Ու ես խցիկիս խաւարին մէջ կուտ՝ ժանգոտ Չայ-
րոյքիս մազէն խղիւեցայ:
Տեսայ որ պոռնիկ օրէնֆի փայտէն նեմարտութիւնը
բոնի խաչեցաւ,
Ու արդարախաչ այդ խաչովը իսկ ամբարիւտ
լանջֆերը զարդարեցան.
Տեսայ որ ճօքի Արդարն կախեցին ու ընչեղ Գողը
աստուածացուցին.
Անարգանֆի ես տեսայ որ փայտէն յաւէտ ոսկեցաւ
սպիտակ մերկութիւնը իրաւունֆին,
Ու մուսլինագարդ պոռնկութիւնը իբր դիցանուտ

միւռոնօծեցաւ.
Տեսայ որ արդար վաստակի քրտինֆն Տանջանֆի
բաժակը քոյնով լեցուց,
Ու գրկող սիրտեր բիրտ օրէնֆներով գրահաւոր-
ւած՝ իրենց հոգիէն լիբբ քրֆչացին:
Բմահանոյֆի ու գագանային աշխարհաւերֆի տե-
սայ որ բառէն ու սուկ մէկ շունչէն
Բամի բանակներ անմեղ դիակէ արհաւիրֆներէն
փայցին խելաւ.
Սուտ պատգամներով տեսայ նիզակներ, որ անտա-
ռացած շարժեցան առաջ արիւնի ակեր պեղե-
լու համար...
Տեսայ ու դարե՛ր դարե՛ր ես անոնց առջեւ իմ
Յաւիս անագնութիւնը խածած փայցի,
Տեսայ ու դեռ նոյն դարերն ցոլացած գիս կ'այ-
սահարեն աղին ապագայ—հայելիին մէջ...
Ու, ո՛հ, դեռ դարե՛ր, դարեր պիտ' փախմ այդ
ոնիրներէն...

II

Ինձ մտի՛նք լրէ՛ֆ, ո՛ր՛վ դուք Արեւելք, ու ո՛ր՛վ Արեւ-
մուտք, Հիւսիս ու Հարաւ...
Իմ Ատելութեանն անաւոր երգին, շեմարտութեան
իմ անեղ Սաղմոսին ունկնդրեցէ՛ք,

Ո՛վ Քրիստոսի ու Մուհամմէտի, ո՛վ դուք Պրահմի ու Պուստոայի խեղճ հաւատացեալներ, Ձիս լսեցէ՛ք դուք ո՛վ քահանաներ, ո՛վ իւլէմաներ, քուրմներ, վիճուներ...

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, այս գիշեր, ուր իմ դարաւոր Ջայրոյքս հրաբխօրէն ձեզի կը խօսի.

Իմ Ատելութիւնս անեղ է անհուն, իմ Ատելութիւնս արդար է բարի...

Իմ Ատելութեանըս արդարագոյն «երգ Երգոց»ին ու ճամարտութեան իմ անեղ «Սաղմոս»ին ունկնդրեցէ՛ք:

Ձեր մզկիթներն ու եկեղեցիներ, ձեր մեհեաններն ու բազիլներն բոլոր անրին Հիմնաքարն, Յաւերժութիւնն են...

Անոնց սիւները ոսկրակոյտով ու ամբարտաւան պատերը անոնց դիով են կանգներ,

Անոնց մէջ այսօր դարերու արիւնը ծծող իժեր ու Չար Ոգիներ Քէնի կաթսային շուրջը կեղծիքի Յուռութքը կ'երգեն...

Ձեր խաչն ու մահիկ արիւնահեղութեան անմահութիւնն կը խորհրդանշեն,

Ու Աւետարանն ու Գուրանը սուրբ ու Ջէնտավէտան արիւնի անյագ ծարարը կ'երգեն.

Ձեր կեանքը խարկանք, ձեր հոգին Դժոխք ու Անիծարանն է բիւրադարեան:

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ազի՛նք աշխարհի, իմ Երգս լսեցէ՛ք, որ Մարդ-Աստուածի Սաղմոսն է մահուր...

Ձեր օրէնքները անարդարութեան սուրն ու սիւնն են, լախտն ու ռուբը,

Ձեր Պատիժները Մարդ-Աստուածութեան մահաբանն են սեւ ու Գազանութեան Անմահարանը,

Ձեր աստուածները դժոխքներու բիրտ Հրամանատարներ, արիւնքներու Երգահաններ են...

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, իմ Երգս—խողխողած սուրբ աստուածութեան անեղ Ահագանց—

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ո՛վ դուք դարերու սեւ ռնիրներու անգիտակ վկայ լեռներ ու ժայռեր,

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ո՛վ դուք ախոյեան գունդեր՝ Արդարին ու պահակ բանակ լպիրք կեղծիքին,

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ինձ ու քստմեցէ՛ք դուք ձեր դարերու ռնրապատուան ու պիղծ հոգիներէն,

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք ու ձեր բազուկներն քո՛ղ անտառանան սուտ աստուածներու քակատներու դէմ...

III

Իմ ատելութիւնս անեղ է անհուն, իմ ատելութիւնս արդար է բարի...

Ինծի բերե՛ք մեր սուտ օրէնքները, անսուրբ կը-
րօններն ու ես իմ ձեռքով, իմ ձեռքով քա-
ղեմ,

Ինծի բերե՛ք մեր օրինագրքեր ու զանոնք արդար
հրմանով այրեմ,

Ինծի բերե՛ք մեր խաչերը ոսկի ու մահիկները եւ
ես հալեցնեմ ու իմ ձեռքերով հէ՛ք Աղբատու-
քիւնը կետացնեմ.

Ինծի բերե՛ք մեր կռատունները ու ես անտունին
ապաստան շինեմ.

Ինծի բերե՛ք մեր ոսկիներն ամէն ու ես անոնցմով
անսուտ Յաղթութեան վեհարձան ձուլեմ,

Զի անոնք բոլորն սուտ են ու կեղծիք, ու անոնք
բոլորն անարդարութեան ընծաներ են սին...

Անոնց երեսին Յաւիս սեւ ժահրը կը քֆնեմ ու ժ-
գին ու Տառապանքիս Լուսամբն կը փսխեմ,

Ու մեր պաշտամբի կեղծ սողուններէն մինչեւ
աստածներն ատելով կ'ատեմ...

IV

Ինձ մտիկ ըրե՛ք, ո՛վ ժողովուրդներ, դո՛ւք որ
կեղծիքը աստածացուցիք ու գայն պատե-
ցիք,

Դո՛ւք, որ բռնակալ օրէնքներ ծնաք, ու տաք

արիւնով զանոնք օծեցիք,

Դո՛ւք, որ գնտաններ կանգնեցիք յոխորտ ու մը-
մարտութեան բանտարկումովը Սուտն յաւեր-
ծեցիք,

Դո՛ւք, որ բարութիւն ֆարգեցիք ու չարիք գոր-
ծեցիք,

Դո՛ւք, որ օճագոյն մեր մեմարտութիւնը երկնե-
ցիք, անոր անունով ճնացաք,

Դո՛ւք, որ ժայրերը երգեցիք հնչեղ ու հէ՛ք Մայ-
րութիւնը մահացուցիք,

Դո՛ւք, որ որբութիւնը արտասուցիք ճնակաճօրէն
ու որբեր ծնաք որբանոցները շինելու համար,

Դո՛ւք, որ հայրութեան ներքող երգեցիք ու բարի
հայրերը յօռտեցիք անյսմայօրէն...

Բերե՛ք, ինձ բերե՛ք, մեր օրէնքները պոռնիկ,
ստախօս ու մեր կրօններն արիւնամըւէր...

V

Ինձ մտիկ ըրե՛ք, ինծի լսեցե՛ք, ո՛վ ժողովուրդ-
ներ, այս գիւտեր ես սեւ Անցեալին տխուր ու-
նիրներէն է որ մեզ կը պատմեմ,

Եւ, այս գիւտեր, ես Աղին այսօրին կեղծիքէն է որ
մեզի կը խօսիմ,

Ու վաղին դաժան յոյսերէն է որ ցաւատանջօրէն

կը գալարւիմ ես...
 Իմ Ատելութիւնս անհուն է ահեղ, իմ Ատելութիւնս
 ահաւոր ու սուրբ...
 Որովհետեւ ես մահուր էի լոյս-աստածի մը պէս
 ու դո՛ւք, դո՛ւք ծնաք զիս նիւաղ ու դեւ...
 Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ով ազգ եւ ազինք...
 Ձեր աստածներուն չեմ երկրպագեր ու անոնց
 առջեւ չեմ խոնարհիլք ես,
 Զի գարե էութիւնը անոնց՝ լնկած արիւն կը հոտի...
 Իմ լուտանքներուս համար ժամգոտ՝ ես բնաւ չըպիտի
 մեղայակոչեմ,
 Որովհետեւ այդ «մեղայ»ներն տկար՝ Արիւնեղութեան
 յաւերժացումն է հէ՛ք Արդարութեան...
 Ձեր կրօններուն չեմ հաւատար ես ու ձեր օրէնքները
 կ'արհամարհեմ,
 Որովհետեւ, ո՛հ, անոնց հիմքերէն դարերու ունիւրն
 ինձի կը խօսի...
 Ո՛վ ժողովուրդներ, դուք ալ ինձի հետ աղաղակեցէ՛ք
 ահեղ «երգ երգոց»ը ճամարտութեան,
 Որ աստածները կեղծիքի՛ իրենց վէս պատանդանէն
 վա՛ր անդունդ քափին,
 Իւ ոմբագործը վաղին՝ Այսօրէն իսկ վերջակտտի...
 տի...

VI

Իմ Ատելութեանս մէջ աւինները կը հալին, սուրբերն
 կը շոգիանան,
 Իմ Ատելութեանս մէջ գրկանքները կը քաղւին,
 վիշտերը կ'անէանան,
 Իմ Ատելութեանս մէջ արցունքները անսօզ
 ժպիտ կ'ըլլան, կը փայլին,
 Իմ Ատելութեանս մէջ ոմիրները խոր գերեզման
 ու տապան կը գտնեն...

 Իմ Ատելութիւնս Սէրիս ոսկի ցոլքն է մահուր,
 պայծառ,
 Մարդերուն համար, մարդկութեան համար,
 Որ կը տեսնեմ ես դարերու մէջէն, կը տեսնեմ ու,
 ո՛հ, Զայն կը համբուրեմ...

ԵՐԷԿԻՆ ՄԱՀԸ

«Հա՛յր, ներէ՛ր դոցա, զի ոչ
գիտեմ գիճչ գործեմ ...»

Կը մեռնի՛ն, մարդերու պէս, սիրողի պէս տարի-
ներն ալ կը մեռնին...

Կը մեռնի՛ն, սէրերու պէս, իղձերու պէս ոյսն ու
ֆէնն ալ կը մեռնին...

Ու հոգիիս աստիուրբիւնը խո՛ր քաղած, վայրկեան
մը գէթ անոխակալ, անվրէժ,

Համակ գրգանֆ, համակ սէր, ես համբուրել
կ'ըղձահարիմ ձեռքն, որ երէկ զիս վատօրէն
ապտակեց...

Յունվարի մը երկինքն ունիմ հոգիիս մէջ, որ ու-
խերուս լոյս պատանֆ մը կը ձիւնէ,

Ու երէկի դիակին գանձը կը կարդամ, որ դագաղ-
ւած, անարշալոյս խաւարին գոգը կ'երբայ,
Ու բոյրի պէս, ու ֆուրմի պէս ես կը հսկեմ քա-
փուրուքեանն հոգիիս,

Որ երէկին մահացումով լուսապայծառ, վեհա-
փառ,

Այսօրին կաք անհունութիւնը կը ծծէ, անմա-
հութիւնը կը խմէ ֆաղցրօրէն...

Ու չպղծւած ձիւնին տակէն, մահին գոգէն վաղ-
ւան գարուն, վաղւան կեանֆ,

Մշուաքաղ արեւին պէս վերջալոյսին,
Դիմաստօղուն քրֆուհիին պէս ֆուրօրէն, անո՛ւս,
անո՛ւս ինձ կը նային...

Ու վաղն յղի, վաղը ծոցուր—նոր յոյսերու, նոր
իղձերու վարագուրւած մեծ տանար—

Հոգիիս մէջ՝ եղբայրօրէն, անոխօրէն ապրելու,
ո՛հ, ապրելու կապոյտ իղձը կը ծաղկի...

Կը մեռնի՛ն, մարդերու պէս, սիրողի պէս տարի-
ներն ալ կը մեռնին...

Կը մեռնի՛ն, սէրերու պէս, իղձերու պէս ոյսն ու
ֆէնն ալ կը մեռնին...

Ու հոգիիս աստիուրբիւնը խո՛ր քաղած, վայրկեան
մը գէթ անոխակալ, անվրէժ,

Համակ գրգանֆ, համակ սէր, ես համբուրել
կ'ըղձահարիմ ձեռքն, որ երէկ զիս վատօրէն
ապտակեց...

ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ՀԱԳՆԵՐԳՈՒՆ

Ե Ր Գ Ա.

I

Լացի Գիւեր մը, Յիսուսի հետ հայրս ալ
է մեռեր,

Լացի Գիւեր մը մայրս զիս է ծներ...

Ու շիրմաստանի նռնիներէն վար
Թաց հողաքումբին վերեւ այն մարդին,
որ զիս էր սաղմներ,

Որքանս են կապեր...

Գերեզմանոցի մահաշունչ հովեր

Զիս օրօրեր են լալկան սուլիւնով.

Գուժկան կին մը—մայրս—որբեւայրիի
իւր սեւ անէծքով

Ու անմխիթար՝ զիս անիծերգեր...

Նղերամայրեր որբերգս են լացեր, լացեր
ու երգեր.—

«Վճ՛ւյ, վճ՛ւյ, աշխարհին, յիսուսաս-
պան մը ծնաւ այս գիշեր...»

«Վճ՛ւյ, վճ՛ւյ, մայրերու, վճ՛ւյ, հայր-
ասպան մը ծնաւ այս գիշեր...»

Ու ես անկայան հալածականի սեպ ցամ-
բաներուս

Դեռ կը լսեմ իմ մեհերգ-որրերգս,

Որ չորս հովերը սուերիս ետեւ լալկան
կը վայեն.

Ու կ'անցնիմ ամէն գերեզմանոցի նոնինե-
րէն վար

Հայրասպանի մը որբոց կապելով.

Ու անէծ՛՜ֆովս հուր յիսուսասպանի կը

հսկեմ երկունք մը ամէն գիշեր,

Քանի ասուածներն բոլոր չեն մեռեր...

II

Շանթաւունչ հողմեր փոքորկերգեցէ՛՜ֆ
մահերգ-որրերգս,

Մարդկութիւնն դարեր կարին է ծներ...

Ոնիր համբելէն սէրս այսահարեր,

Եւ այս մարդկութեան ոնրածին գանկին
ջախջախումին մէջ,

Մահ ու գրաւին մէջ նոր կեանք եմ տե-
սեր...

Կուգամ ես տեսած հայրը որդիին դէմ
նիրանագէն,

Մայրն իր մանուկը վանառփի հանած,

Եղբայրն եղբայրին բռնամի, գագան,

Որ արիւնաներկ ժանիքն կը սրէ կայծֆա-
րի վրա...

Կուգամ ես տեսած քոյրը քոյրի դէմ էգ
ենագայլեր,

Ընկեր ընկերի ոտիս, դաւանան...

Տեսած գորաւորն տկարին լեարդն նիրան-
ներուն մէջ,

Շարաւոտ աղինն նակատին հիւսած պա-
տիւի պսակ.

Ու անօթի կոյսն ծախւածի խաչին գամ-
լած, բետուած...

Տեսած մութին մէջ գարշանքն գաղտնիքի
համբուրած, պաշտած ժանեակնե-
րուն մէջ,

Ու սրբութիւնը անֆող մերկութեան հա-
մար հայհոյլած...

Տեսած քափորներ աշխարհաստեղծ, աշխարհը շալկած,
 Միշտ կորաֆամակ, միշտ արհամարհած
 իբր լիբր ասուած,
 Ու արիւնաֆամ կողոպտուածներն միշտ
 ու միշտ անօթի...
 Տեսած արիւնխում աւագակները միշտ
 գերի, ստրուկ...
 Լսած ներբողի երգերը երգւած բիրտ ու-
 ժին առջեւ,
 Ողբը տկարին, մոռունջն հօօրին,
 Յօշուած, քաղւած արդարութեան խուլ
 հեկեկանֆները դարերու տակէն.
 Ֆաֆիրի բոպիկ ռոֆերըս ներկած արիւն-
 գետերէն,
 Ու միշտ միսացող գերեզմաններէն ազա-
 տատենչ, որք կուրծֆըս դժոխած...
 Մէրի բաժակէն գինիի փոխան մոլեխինդ
 ըմպած,
 Ու միշտ քոյն ծծած համբուրող շուր-
 քէն...

Ու կուգամ ահա ամէն մէկ մագէս սուրբ
 մահ մը կախած...

Անհուն մը հեռի այս տիեզերքը քունա-
 տրելու
 Ուխտով կը ֆալեմ աշխարհէ աշխարհ.
 Ո՛վ քոյնս մահի, անմահութեան մեղը
 ակէն շատրւանւած...
 Դժոխք մը լեցուն ատելութիւնով ես կը
 քափառիմ
 Դրախտի սէրս կաքելու համար.
 Կուգամ աշխարհի ծախւած մարդկու-
 քեան մէջէն սուրբ մահով
 Հոգիս երկինքի կաք կեանքովն առլի
 հաւատֆիս ազատ մարդերուն հա-
 մար.
 Կուգամ գիշերով անայգ, խաւարտջին
 արիւնյեղց լուսինն խաւարեցնել,
 Որ անմայրամուտ սէր արեգակը ծագի
 հաւատֆիս...

III

«Վո՛ւյ, վո՛ւյ, աշխարհին, յիսուսա-
 ւան մը ծնաւ այս գիշեր...»
 Եղերամայրեր քող սգալալայն դարե՛ր ու
 դարե՛ր:
 Դարերը շալկած, ռնիքներ համրած՝
 Ես պիտի ֆալեմ մահովս՝ ռնրածին աստ-

ւածներու մէջ...
Լացի Գիւշեր մը իմ ծնունդիս մէջ Յիսուս
մը մեռաւ.
Ես ամէն գիւշեր մահի երկունքով նորէն
պիտ' ծնիմ,
Որ ծնունդիս հետ Յիսուսներ մեռնին...

Ե Ր Գ Բ.

«Ա՛խ, սեւ արեւ, մուր արեւ
Վեր-վեր նետէ հողըդ սեւ ...»

I

Անիծէ՛, մայր, անիծէ՛,
Շրթունքներդ այս գիւշեր անէծքներ կը
համբուրեն...
Անօթեւան հալածանքիս մէջ անմահ,
Ո՛վ կին, որ մայրըս եղար,
Քու սաստկագոյն անէծքիդ մէջ այս գի-
շեր
Ըմբոստութեանս ասուածութիւնն կը
կարդամ.
Մա՛յր, անէծքդ իմ Հաւատքիս ալելու
է, որ կ'երգէ,
Գալոց անմահ դարերու օրհնութիւնը
մայրերու :

Անիծէ՛, մայր, անիծէ՛.
«Ա՛խ, սեւ արեւ, մուր արեւ,
վեր-վեր նետէ հողըդ սեւ...»

Դեւեր, դեւեր կայծակնահիւս խարագա-
նով կը մտրակեն
Անիծապարտ հալածական էութիւնս...
Ու այս գիշեր, մա՛յր, անհաւատ իմ հո-
գիս
Նոր Հաւատքիս Երգ-Երգոցը Երգելէն
Անիծառունջ Երբունգներըդ համբուրելու
կը վազէ...

Անիծեցիր դուն օր մը զիս,
—Անմահութեան Երգ մը նոր—
Երբ դեռ մանուկ ընդվզումի ջիղն առաջին
կուրծքիս տակ՝
Ըմբոստացայ բռնութեան դէմ մայրա-
կան...
Մա՛յր, շուրթերըդ, զիս անիծող շուր-
թերըդ բեր համբուրեմ,
Երբ մայրական հոգիդ խոցոտ, վիրաւոր,
Ու ցատումըդ քանկերուդ մէջ պուլակ մը
մագ քաշած գլխէդ ալեհեր,

Շրթունգներուդ մէջ գայրոյթըդ պրկած
պինդ,
Ու ցատումըդ ակոսներով խածոտած...
Մա՛յր, շուրթներըդ բե՛ր համբուրեմ,
Որ սեւ-արեւ, մուր-արեւ տղայիդ հետս
գլուխին
Օրհնեալ անէծքդ քափեցիր...

II

Խարագանէ՛, խարագանէ՛ զիս, ո՛վ դեւ,
Որ սահմանւած ես հալածել էութիւններն
անիծապարտ, սեւ-արեւ.
Հալածէ՛ զիս.
Անիծեր է զիս մայրըս...
Հալածէ՛ զիս,
Ես չեմ յոգնած քափառելէս տակաւին.
Ես կը տենչամ աշխարհն ամբողջ ետեւէս
Հալծական մարմինիս սեւ շուրթին պէս
Քաշել, տանիլ այսավար.
Ու դեռ անդին, գերեզմանէն ալ անդի՛ն
Յաւերժական ըմբոստի իմ հալածանքովս
մրրկոտ
Աստուծներն ալ երկրպագւած՝ քունա-
ւորել ու քարտ տալ...
Անստոյգին կալանաւոր ու ստրուկ՝

Մատուռներէ շիրմաստան
 Դագաղներու ետեւէն՝
 Ես յոգնեցայ յուղարկաւոր ըլլալէն.
 Ասուածարնակ կամարները անարձա-
 գանգ մնացին
 Ասուածխնդիր հարցերուս,
 Գերեզմաններն ալ, ափ մը հող,
 Ինձ նայեցան մտալուս.
 Անկողինս ինձ փոս մը դարձաւ,
 Ու վերմակս ալ՝ հողի խաւ...
 Մա՛յր, բե՛ր շուրթերդ համբուրեմ,
 Այդ անիծող շուրթերն կրօնքս երգե-
 ցին...

Մա՛յր, անէծքդ, ո՛հ, երբեմն շփոթայի
 պէս ես քար լուսի ետեւէս,
 Քանի՛ քանի՛ Գողգոթաներ քարձրացայ,
 Յիսուսի հետք չգտայ.
 Հոն սեւ խաչ մը տեսայ միայն վրան
 գրած «ստուքիւն».
 Հալածական ես քալեցի լեռներէն,
 Ու ռոտերուս հիր արիւնով կարմիր նամ-
 քայ գծեցի.
 Ու նամքայի սեպ երկայնքին՝ ամէն քայ-
 լիս գերեզմաններ տեսայ լուս,

Ու դագաղներ համբեցի...
 Սինաները քափուր էին ասուածներէն
 Մովսէսի,
 Գեթսեմանի ձորերուն մէջ նոր կրօնքի
 բաժակը ես պարպեցի...
 Շղթաներս, մա՛յր, անէծքդ ինձ կըրկ-
 նեցին.
 Ու կը փնտռեմ հալածանքիս մէջ անմահ՝
 Ըմբոստ փոս մը հրաբուլիս, հողը լա-
 վա...

Անիծէ՛, մա՛յր, անիծէ՛,
 Դեռ ռոտերուս արիւնէն ծաղիկներ
 չփքքեցան.
 Ես անէծքիդ քափառական մարգարէն՝
 Ատելութեանս Սինայէն
 Նոր Հաւատքիս տառապագիր տախտակ-
 ներն դեռ չբերի...

Անիծէ՛, մա՛յր, անիծէ՛...
 «Ա՛խ, սեւ արեւ, մուր արեւ,
 Վեր-վեր նետէ հողըդ սեւ...»
 Ո՛հ, ես կ'ատեմ կեանքը ստրուկ, կ'ա-
 տեմ ստրուկ գերեզման...

III

Օրհնեալ ըլլաւ, մա՛յր, որ օր մը անիծե-
ցիր զիս, սեւ-արեւ քու տղադ,
Ու ինձ տըւիր մահն ընկեր...
Երկայնֆէն վեր հալածանֆիս անծայր,
անվերջ ցամբային՝
Մա՛յր, կ'օրհնեմ քեզ, որ զիս օր մը անի-
ծեցիր դատնագին...

Ես այս գիշեր ետ կը նայիմ,
Ու կը տեսնեմ ստրկութեանս շղթաներ,
Չորս հովերուն օղակ-օղակ ցանցնւած...
Օրհնեալ ըլլաւ, մա՛յր, որ օր մը անիծե-
ցիր զիս, սեւ-արեւ քու տղադ,
Ու անէծֆդ զիս հալածեց:
Ես ֆալեցի Մահ-Անմահին հետ մտերիմ,
կողֆ-կողֆի,
Ու ան ինծի իմաստութիւնը խորունկ
—իմ նոր կրօնֆս—ֆարոգեց...

—«Անմահութիւնն իսկ եմ ես,
Մէկ պատկերը յաւերժական Շրջանակին
անվախնան...
Ես եմ մահը, ես՝ կեանֆը.
Ես եմ խաւարն ու լոյսը. ես եմ սէրը. ես՝
հեռը.

Ես եմ հողը ու բոյսը. ես եմ բոյրը. ես՝
թոյրը.
Ես ամպն եմ թուխ ու ծիածանն երփ-
նեքիտան.
Ես եմ ինֆը ոչնչութիւնն ու լիութիւնն
կատարեալ.
Ես ասուածն եմ. բնութիւնն եմ ու տիե-
զերֆն իսկ եմ ես.
Ես անսկիզբ, ես անվախնան Շրջափոխիչ
Օրէնֆն եմ...»
Օրհնեալ ըլլաւ, մա՛յր, որ օր մը անիծե-
ցիր ըմբոստ տղադ մուր-արեւ,
Ու ինձ տըւիր Մահն ընկեր...

IV

Մա՛յր, անէծֆըդ եօթը անգամ սասուկա-
ցո՛ւր,
Անէծֆըդ թո՛ղ արեւծագի աղօթֆդ ըլլայ
գլուխիս,
Արեւմարին գոցէ աչֆերդ անէծֆովդ,
Ու շուրթերուդ յաւերժական օրհնէնֆն
ըլլայ սուրբ անէծֆիդ կրկնութիւնն.
Որովհետեւ ան Սաղմոսն է,
Նոր Հաւատֆիս Երգ-Երգոցն է...

Կ'ատեմ ես, մա'յր, հանդարտ փոս մը
ինձ գերեզման ունենալ.

Ո՛վ կին, անէծքդ եօթը անգամ սասուկա-
ցո՛ւր.

Ես կը բաղձամ մարդի ըմբոստ կեանքէս
վերջ՝

Անմահութիւն-Շրջանակին անվախման
Ըլլալ ըմբոստ մէկ օղակն...

Անիծէ՛, մա'յր, անիծէ՛,
Թո՛ղ սեւ-արեւ, թո՛ղ մուր-արեւ տղա-
յիդ

Վեր-վեր նետէ հողը սեւ...

Երբ որ աչքերս խառնեն իրենց կայծն ա-
ղօս

Տիեզերքի Մեծ Բոցին,

Երբ որ մարմինս նոր որդերու ծնունդ
տան,

Երբ որ այտիս հիւանդ գոյնէն կարմիր
հագնի ծաղիկ մը,

Երբ որ արիւնս ալ հոյզ դառնայ բոյսե-
րու,

Ու երբ «հոգիս» ալ յանձնեմ

Զորս հովերուն, որոնցմէ շունչ մը տկար

Օր մը փոց կուրծքիս տակը բունեցաւ,

Ու ես «մեռնիմ»— Ես «հող էի հող դառ-
նամ»...

Մա'յր, անէծքդ թո՛ղ կատարւի.

Անիծէ՛, մա'յր, հողս վեր-վեր նետէ
թո՛ղ...

Ո՛վ կին, անէծքդ եօթը անգամ սասուկա-
ցո՛ւր,

Անիծէ՛ որ հողս տասասկ բուսցնէ,
Ու մարմինիս բջիջներէն սնող որդերը հո-
դի

Իժեր դառնան թունաւոր.

Անիծէ՛ որ ոսկորներէս արտաբերող ֆոս-
ֆորն ալ

Հրդեհավառ դառնայ դժոխք մը անմար.

Անիծէ՛ որ շունչս կրող հողմերն ալ

Դառնան մրրիկ ժանտաբեր...

Անիծէ՛, մա'յր, անիծէ՛,

Ու անէծքդ թո՛ղ ֆաւութիւնըդ ըլլայ...

Ես մէկ բեկորը Հաւատքիս մարդկու-
թեան՝

Անցնող պառնիկ դարերու լեռ կեռոյթն
ամբողջ գգացի,

Ու կը տեսնեմ գալոց դարերը անմահ,

—Դարերը իմ Հաւատփիս Մեծ Մարդկու-
թեան...

Ու դուն, ո՛վ կին, սեւ ոնիր մը գործե-
ցիր

Երբ զիս ինկած այս մարդկութեան իբր
մէկ գաւակը ծնար...

Մարդեր, որոնք մարդակերպ են բայց
մարդ չեն,

Որ ողն ունին, կը սողան,

Որ գանկ ունին, խոկ չունին,

Որ սիրտ ունին, չեն զգար,

Որ ծնած են, չեն ապրիր,

Որ գերեզման են գաբաւետ...

Մարդեր, որոնք համբոյրը՝ թոյն,
ժպիտն՝ քծինք,

Լեզուն՝ խայթոց ու բառը՝ թոյն,

Երգը՝ լուտանք, սիրտը դժոխք, գեհեն
են...

Մարդեր, որոնք իբր ասպետ կը բարբա-
ռին,

Բայց օձեր են թունալից,

Իսէալիս սէր-մարդերուն գաբապարին
արժանի...

«Ա՛խ, սեւ արեւ, մուր արեւ,

Վեր-վեր նետէ հողըդ սեւ...»

Մա՛յր, անէծքըդ եօթը անգամ սաստկա-
ցո՛ւր,

Որ ներեմ քեզ զիս ծնելուդ ոնիրն սեւ...

* * *

Մա՛յր, կ'ուզէի որ հաւատփիդ ապրէր
աստուածն յիսակալ,

Լսէր անէծքդ.

Ու աղաչանքդ կատարէր...

Ես կ'ուզէի որ բոպէ մը գոնէ

Քու աստուածդ գոյ դառնար.

Ու ըլլայի ես անողոք իրեն կամփին են-
քական...

Անիծապա՛րտ, հալածական, ըմբոստ եմ.

Թո՛ղ դիակս ալ ըմբոստ ըլլայ յաւիտ-
եան...

Անիծէ՛, մա՛յր, կրկնէ՛ անէծքդ եօթն
անգամ.

Գերեզմանի կապանքին դէմ թո՛ղ դիակս
ալ ընդվզի...

Եւ՝ սեւ արեւ, մուր արեւ

Հողս վեր-վեր նետէ թող...

Ե Ր Գ Գ.

I

Մարտադաւտերէն, մահաստաններէն
 կուգամ այս գիշեր,
 Ուտերուս վրա հուր անէծքներու Ալպեան-
 ներ ունիմ.
 Հոգեվարժներու վերջին սուրբ կամփը,
 վերջին կտակը՝
 Բոպիկ, գլխաբաց բերելու կուգամ...

Հալածականի հոգիս այս գիշեր իրենց
 արիւնին մէջ մեռնողներուն հետ
 մահն ապրեցաւ,
 Մահադաւտերուն մէջ, ուր եօթ-բուեան
 մահը կը տիրէ,
 Ուր ամէն մարմին արիւնի ակ է,
 Ուր դիակներ կան եւ ուր փոս չկայ,
 Ուր մեռելներ կան, գերեզման չկայ,
 Ուր երիտասարդ կեանքեր կը մեռնին,

ուր լացող չկայ,
 Ուր կեր կը դառնան գիշակերներու փա-
 փուկ, համբուրած այտերն երբեմ-
 նի,

.
 Ուր չարաշահած մարդի սրբութիւնը կը
 յօշոտի,
 Ուր վատ մարդկութեան արիւնածարաւ
 գազանութիւնը կը փառաւորի...

Մահադաւտերէն, մահաստաններէն
 կուգամ այս գիշեր,
 Սուգը կը բերեմ, անէծքն կը բերեմ ես
 բոլոր անոնց,
 Որ սաղմնըւեցան ու երկնըւեցան տար-
 բեր մայրերու արգանդներուն մէջ,
 Որ դիեցւեցան տարբեր մայրերու ստինք-
 ներովը,
 Որ մեծցան տարբեր երկիրի վրայ, ապ-
 բեցան տարբեր երկինքներու տակ,
 Քաղցր երազներով, անուշ յոյսերով,
 Իրար անծանօթ, ու այսօր, աւա՛ղ, իրար
 քշեամի, իրար յօշոտող,
 Ու մահին գիրկը իրարու եղբայր...
 Մահի մէջ եղբայր հոգեվարժներու

Նոյն սուգն ու անէծքն, նոյն կամքն ու
կտակն է, որ կը բերեմ...

Ինձ մտիկ ըրէ՛ք, ո՛վ անիծեալներ, ու
բոնց այս գիշեր ես սուգ կը բերեմ...
Ո՛վ մայրեր, դու՛ք, որ ե՛ւ ռերագործ-
ներ, ե՛ւ մահապարտներ կ'երկնէք
ամէն օր,

Ո՛վ հայրեր, դու՛ք, որ ամէն գիշեր նոր
քառուքեան նոխազ ու նոր դահին կը
սերնդագործէք.

Ինձ մտիկ ըրէ՛, աղին մարդկուքիւն,
որ արիւնի մէջ լոգանքներ կ'առնես.
Տա՛ք մոխիրներէն այրած տուներու ան-
տուն փափրի քղանցքս է այրեր,
Ու մահասարսուռ դիակներէն իմ հոգիս
է սառեր.

Գլխիս մագերէն աւելի դիակ համրեր եմ,
աւա՛ղ,
Ու ամէն քայլիս հոգեվարքի մը հսկեր
եմ ես լուռ...

Ամէն չունջիս հետ նոր անէծքի մը լեռը
շալկեր եմ,
Ոտքերս արիւնի գետերէն ներկեր,

Հոգեվարքներու հոնդիւններէն սիրտս է
փոքորկեր,
Ես սուգով կուգամ, անէծքով կուգամ.
Մարտադաւտերէն, մահաստաններէն,
իբր նոր Սինաներ, պատգամով կու-
գամ,
Իրենց արիւնին մէջ խեղդողներու վեր-
ջին կամքովը այս գիշեր կուգամ...

II

«Ո՛վ հալածական, տա՛ր ընտանիքիս իմ
կամքըս վերջին,
Ըսէ, կնիկիս, որ սեւեր հագնի.
Ես ապուռ հայր մը, ո՛հ, վատօրէն հայր
մը սպաննեցի ռերագործի պէս,
Ու ուրիշ հօր մը ռերագործ ձեռքով ահա
կը մեռնիմ...
Թող զաւակներըս վրէժխեղիքներ չըլլան
իմ մահիս,
Ես վերջին շունջիս հետ, ո՛հ, կը ներեմ
գիս օտրնող ձեռքին,
Որովհետեւ այդ զարնող ձեռքը չէ, որ
գիս կը սպաննէ...
Տա՛ր իմ սուգիս հետ եւ իմ անէծքս իմ
զաւակներուս եւ իմ կնիկիս,

Եթէ անէծժով, եթէ վրէժով փոխարինեն մասնս .

Գնա՛, երդմնցո՛ւր իմ արիւնովըս բուրս սիրողներս,

Գնա՛, երդմնցո՛ւր իմ գաւակներըս իմ վերջին կամքով,

Որ խեղճ հօրը տեղ խարդախ բռնութեան արիւնը քօպիեն...»

«Ես հայր մը ունիմ, ես մայր մը ունիմ, եւ քոյր, եղբայրներ .

Ո՛վ հալածական, իմ հոգեվարձի վերջին կտակըս անոնց հասցուր դուն .

Կեանքի երագով առլցուն հոգիս մատուց կը մեռնի .

Գնա՛ ծնողքիս, ըսէ՛ անոնց, որ կը մեռնիմ գիրենք անիծելով ես... .

Հայրս ինձ սուր տուաւ անծանօթիս դէմ կուելու համար,

Մայրս իմ կենսաստեղծ կեանքըս դահին մը ըրաւ ուրիշի... .

Տե՛ս, այստեղ կողքիս ես վայրագօրէն փռեցի կեանք մը,

Կեանք մը անծանօթ ու երիտասարդ, խեղճ մօր մը գուցէ գաւակն մէկ հատիկ,

Անպատուական քոյրի մը գուցէ եղբայրպատուականն անուշիկ... .

Ես սպաննեցի, ես սպաննեցի այս կեանքը կայտառ,

Որ չէի քանչնար, եւ որ կը սիրեմ հոգեվարքիս մէջ... .

Ո՛հ, իմ ուշացած, մահամերձ սէրըս... .

Կ՛անիծեմ հայրս, կ՛անիծեմ մայրըս,

Կ՛անիծեմ բոլորն,

Որ ինձ սուր տուին անծանօթներուս սիրտը խրելու... .

Թո՛ղ, քո՛ղ մայրերու արգանդն ամլանայ ինծի պէս կեանք մը չերկնելու համար... .

Գնա՛, ո՛վ փափիր, իմ եղբայրներուս գնա՛ ու ըսէ՛,

Թող անծանօթի արիւն չմտնեն .

Անոնք բոլորը մէյմէկ սիրողներ, մէյմէկ սիրւածներ, իրար սիրողներ են եղբայրօրէն... .

Ո՛վ իմ ուշացած ու մահամերձի ո՛վ իմ սուրբ սէրս... .»

IV

«Ո՛վ հալածական, լսե՛ր ինձ, լսե՛ր, պատգամաւորը եղի՛ր իմ վերջին կամֆիս, կտակիս.

Ես հարս մը ունիմ լեռներու ետին.
Գնա՛, տե՛ս գինեք, խօսե՛ր իմ մահէս.
Պուտ մը արիւն տար իմ տաֆ արիւնէս...
Թո՛ղ քակէ նարօտն հարսի գլուխէն ու
սեւ քոյ կապէ...

Ես սպաննեցի սպասող հարսի մը առոյգ
փեսան,
վա՛յ ինձ, ա՛հ, վա՛յ ինձ, ես ալ նոր
փեսայ, դահի՛ն կը մեռնիմ...

Ըսե՛ր իրեն, որ ես սպաննեցայ միշտ անի-
ծելով իր սպարտական մահ-համ-
բոյրները.

Թո՛ղ իմ անէծֆս իր սաղմնւած արգանդին
տապանաֆար մը ըլլայ անասա-
սան...»

V

Մարտադաշտերէն, մահաստաններէն
կուգամ այս գիշեր,

Ես սուգով կուգամ, անէծֆով կուգամ.
Հոհե՛վարֆներու վերջին սուրբ կամֆով.
Արիւնով մեռնող հոգիներու վեհ աղա-
ղակներով կուգամ այս գիշեր...

—«Գնա՛, ո՛վ ֆա՛խիք, գնա՛ պատմելու
ինչ որ տեսար հոս,
Գնա՛ մեր կամֆով, մեր սուրբ կտակով,
Մեր արիւններով գնա՛ հայհոյել սուտ
ոնրագործ սրբութիւններու...»

Գնա՛, ֆարդէ՛, որ սուր չվերցնեն եղ-
բայրներու դէմ
Ո՛չ մէկ անունով, ո՛չ քաղաւորի եւ ո՛չ
աստուածի.

Սուր քո՛ղ վերցնեն բռնաւորներուն դէմ
ճահագործող,

Այդ բռնաւորներն քաղաւոր, կրօն,
աստուածն իսկ ըլլան...»

Ե Ր Գ Դ.

I

Շիրմաստաններէն ալ հալածական,
 Ու մեռելներու խոր գաղտնիքներէն յոգ-
 նած ու նկուն
 Երբ ամայութեան կոյս լուրթեան մէջ
 գիշերով կ'երթամ,
 Ո՛վ կի՛ն, այս գիշեր վիշտերուդ ուղի՛ն
 Հալածականի կը կտրէ՛ նամբաս քարքա-
 րուտ ու սեպ .
 Ու դուն, տառապող կի՛ներու իբր խօսող
 մարմնացում,
 Ինձի կը սպասես միշտ սեւերու մէջ,
 Ինձի կը սպասես միշտ գիշեր ատեն, սէ-
 րին քնարք ձեռքիդ մէջ բռնած,
 Իմ հին սէրերուս անմեղութիւնով ինձի
 կը նայիս,
 Ու ինձ կ'աղերսես

Որ յաւերժական իմ հալածանքիս մէջ
 գէթ գիշեր մը
 Քեզ հետ լուսցնեմ . . .

II

Ո՛րքան անուշ ես, ու ո՛րքան բարի,
 Ու սեւերու մէջ, Պէլլա, դուն ո՛րքան աղ-
 ար կ'երեւիս . . .
 Աղին մարդկութեան սեւ սուզն ես կար-
 ծես,
 Պաշտած մարդկութեանս դուն անմահ
 սէրն ես,
 Որ քնարս ձեռքիդ ինձի կը սպասես,
 Ու աղաղակող լուրթիւնովդ, ո՛վ ան-
 բաղդ աղջիկ,
 Կի՛ն Յիսուսի մը պէս տառապանքէդ ինձի
 կը խօսիս . . .
 Ինձի կ'աղերսես դուն խաչողներու
 սուրբ անունովը
 Որ գիշեր մը գէթ Քեզ հետ լուսցնեմ իմ
 հին սէրերով, իմ հին երգերով .
 Սէրի կարօտովդ, ո՛վ քոյր, այս գիշեր
 զիս կը լացընես . . . :

III

Ես ալ կարօցեր եմ հին երգերըս, շա՛տ
եմ կարօցեր...

Հին սիրերգներուս ախը կը քաշեմ, ո՛վ
տրտում աղջիկ:

Սիրելու համար ես ծնած տղայ՝

Այն օրէն երբ որ սէրիս մէջ խոցոտ հալա-
ծականի ցուպն առի ձեռքս

Այն օրէն, Պէլլա՛, լեզուներու ծայրն
թոյն միայն տեսայ,

Ու աչքերու մէջ դաւանան նայածք,
Ու ռոտերուս տակ քակարդներ լարած.

Այն օրէն, Պէլլա՛, սիրերգներս մոռցայ
Ու ատելութեան քամրաներուն մէջ քա-
փառիկ դարձայ.

Որովհետեւ զիս իմ սիրածներս թունաւո-
րեցին...

Անբուժ եմ, ո՛վ կին, վէրքերն համբուր-
ած ձեռքէ առնուած...

Բարեկամներու ու ընկերներու դաշոյնով
խոցուած,

Քոյր ու եղբայրի ձեռքով վիրաւոր,

Այն օրէն, Պէլլա՛, հին սիրերգներըս,
քնարըս մոռցած

Ես սիրող եսըս առի ու փախայ սուրբ
ատելութեան երգը երգելով...

IV

Բայց, դուն այս գիշեր կոյս աղջիկին
պէս իմ հին սէրերուս

Ճամբաս կը սպասես.

Սեւերու աղջի՛կ, տո՛ւր ինձ քնարըս,
Հին սիրերգներըս շատ եմ կարօցեր,

Որոնց կարօտով այս գիշեր ուղիդ հալա-
ծականի իմ քնարաս կտրեց...

Դո՛ւն ալ վիրաւոր ինձի պէս Պէլլա՛,
Դուն ալ ինձի պէս սէրով տարաբախտ,

սակայն անսիրող...

Տուր ինձի քնարս,

Գիշեր մը գոնէ քեզ հետ լուսցնեմ,

Ապրո՛ղ տառապանք, քեզ երգելով սէրս

Սէրի լարերէն:

V

Ու դուն նստէ քովս հին օրերուն պէս,

Որ քեզ վայելեմ լիութեանը մէջ առանց
հպելու հետադրիւր միսիդ...

Նայէ իմ վրայ սեւ աչքերովըդ, ուր տըր-
տում գիշեր մը միտս կը ներիէ,

Ուր տառապանքըդ, պերնախօս բողոք,
կը բիրեղանայ...
Ես կը սիրեմ դեռ, կը սիրեմ քեզ, քո՛յր,
Թէեւ ետեւէդ գայլ մարդեր ոռնան,
Ու քեզ երբեմնի համբուրող շուրթեր
«աղին» անւանեն.
Այդ բառն դրուեմն է ներկայ մարդկու-
թեան ռերածին նակտին...
Ես կը սիրեմ քեզ, դեռ կը սիրեմ քեզ...

VI

Այս գիշեր քեզ հետ պիտի լուսցնեմ.
Դուն, որ, ո՛վ աղջիկ, հալածանքիս մէջ
դեռ զիս կը սիրես,
Ու օրէնքներու ռերագործ շղթան ետիդ
քար տալով մինչեւ ինձ եկար,
Ոտերբըդ բոպիկ, մագերդ հերարձակ,
Դուն, որ, դժբա՛ղդ կին, սուտ կրօննե-
րու բանադրանքներուն
Դէմ կին զինուորի մը պէս կուելով իմ
նամբաս հասար,
Կը սիրեմ քեզ դեռ,
Դուն, որ այս գիշեր տառապանքներուդ
լեռները շալկած

Մարդաշուններէ խածատուած կուգաս,
Ու կին Յիսուսի մը պէս միշտ ներող տա-
նապողներու սէրն ինձ կը բերես,
Ու զիս կը սփռփես արտասուքի քաղցր
երանութիւնով:

VII

Օրհնեալ ըլլաս կին,
Դուն որ այս գիշեր, ո՛հ, տառապանքի
անիմանալի քաղցրութիւնովը զիս
կ'ողողես...
Ես կը սիրեմ դեռ քեզ սիրերգու, հին,
մա՛նուր տղուն պէս:
Օրհնեալ թող ըլլայ արգանդն, որ ծնաւ
քեզ, տրտում աղջիկ,
Որովհետեւ դուն հալածանքիս մէջ յոգ-
նած, ուժասպառ
Սէրի քնարով, սէրի գինիով ինձ կը մօ-
տեցաս
Ու իմ վերքերէս կաթ-կթող արիւնը
կ'անուշցնես:
Դուն մէջ այս գիշեր, ո՛վ կին, կը սիրեմ
կիները բոլոր,
Սիրած կիներս իսկ, որ զիս դաւեցին:

Դուսն նչոյ բողոքն ապրող մարդկութեան
Նըստէ իմ քովըս, տառապանքի իբր ապ-
րող քաղցրութիւն.

Նայէ աչքերուս գիշեր աչքերուդ բանաս-
տեղծութիւնով,
Ու ժպտէ ինծի տառապանքի քու ովկէան
ժպտովդ...

Այս գիշեր, Պէլլա', քեզ հետ լուսցնեմ
պիտի, այս գիշեր...

VIII

Դուսն յուշարձանը ապրւած սէրերուն,
Եւ Յարութիւնն ես քաղւած սէրերուս...
Կը սիրեմ քեզ ես, Պէլլա', այս գիշեր որ
ինձ կը բերես հին սէրերս բոլոր:
Սերերու աղջիկ, սեր աչքերուդ մէջ Պո-
լիսը կ'ապրի,

Ու ժպիտիդ մէջ խարբերդը խարտեաւ.
Լացող ձայնիդ մէջ Նաբօլին կ'երգէ.
Ու շուրթիդ վրայ Շւէտեան մեռցնող
համբոյրը կ'այրի.

Հրապոյրներուդ մէջ Փարիզն կը պառկի
մերկ ու հովանի,

Ու հայւածփէդ Յոյն աստուածածին մը
ինծի կը նայի.

Մերկ քեւերուդ մէջ Սպանիական հուրին
կը պարէ,

Երակներուդ մէջ Ալներիան է, որ շքան
կ'ընէ,

Ու մարմինիդ մէջ Պօսքընն կը նիրիէ.

.

Սիրտիդ մէջ սիրող տառապողները կ'ապ-
րեցնես դուն,

Ու գոյութեան մէջ տառապողներու մեծ
տիեզերքը...

Ես նոր Յիսուսը այդ տիեզերքին

Կը սիրեմ քեզ ես, ո՛վ անո՛ւշ աղջիկ,

Դուսն մահարձանը ապրւած սէրերուն

Դուսն Յարութիւնը քաղւած սէրերուս...

IX

Ո՛վ տրտում աղջիկ, ո՛վ տառապած
կին,

Հալածականի սեպ համբայիս մէջ,

Մինչեւ այն օրն որ մարտիրոսութեանս
ահեղութիւնով

ժամանակին մեծ ոստում ընել տամ,

Սէրիս քնարով ինծի մօտեցիր գիշերի
մէջէն,
Եկո՛ւր ինձ, Պէլլա՛, ու հին սէրերըս
կանչէ արցունքով.
Այս գիշերին պէս եկո՛ւր երբեմն, եկո՛ւր
ինձ այցի,
Ու ինձ մօտեցիր առագաստ մտնող նոր
հարսի մը պէս...

Յ Ա Ն Կ

Յառաջարան	9
Նախերգանք	19
I. — ՀԱԻԱՏՔԻՍ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ	
Ծղրիքներ	23
Լուսնկայ գիշեր	25
Իրիկնատօն	27
Պատարագ	29
Մահապարտներ	31
Անեզրուքիւն	33
Տարակոյս	35
Պատուհանիս ետին	37
Պատկեր	38
Խլեակներ	40
Աղջամուղջին մէջ	41
Անտոյգը	43
Թրջւած յոյսեր	45
Եթէ	46
Աղօթք	48
ԱԴԼԱՆԴԵԱՆԻ ՎՐԱՅ	
Ովկէանն իմս է	53
Երկինք մայեցայ	55
Ովկէանը կ'աղօթէ	57

II. — ՍԻՐԱՂՈՅՔՆԵՐ

Իրիկնադէմին	61
Թաղձերգ	62
Առինգնում	64
Կը կանչէ	66
Ապսպրանք	68
Անոր, որ դեռ կը սիրեմ	70
Սիրաղօթք	72
Սիրաղօթք	74
Վերջին լարը	76
Կարապին երգը	78
Յտեսութիւն	79

III. — ՔԵԶԻ

IV. — ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՆ ԲՈՑԵՐ

Արդար պատուհասը	101
Ռումբը	104
Էտնայի սոջեւ	106
Հոգիիս խորէն	108
Վրէժիս երգը	113
Նոր երգ-երգոց	119
Երէկին մահը	128

V. — ՀԱԼԱԾԱԿԱՆ ՀԱԳՆԵՐԳՈՒՆ

Երգ Ա.	133
Երգ Բ.	139
Երգ Գ.	150
Երգ Դ.	158

« Ազգային գրադարան

NL0354752

45609

ՀԱՍՈՑԹԻՆ 25 ՏՈԿՈՍԸ
ՆԻՐԻԱԾ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ